

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

RÖSTLÄNGDSFÖRFARANDET

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG
AV RÖSTLÄNGDSUTREDNINGEN

STATENS
OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1965

Kronologisk förteckning

1. Sveriges sjöterritorium. Kihlström. 135 s.+1 utviksblad. U.
2. Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 1: Allmänna uttalanden samt 1 och 2 kap. i förslaget till regeringsform. Norstedt & Söner. 188 s. Ju.
3. Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 2: Kap. 3, 4 och 5 i förslaget till regeringsform. Norstedt & Söner. 120 s. Ju.
4. Tandvårdsförsäkring. Kihlström. 186 s. S.
5. Mättenheter. Kihlström. 47 s. Fi.
6. Om den kommunala självstyrelsens lokala förankring. Esselte. 100 s. I.
7. Praktik- och feriearbetsförmedling. Esselte. 177 s. I.
8. Skånes och Hallands vattenförsörjning. Esselte. 513 s.+5 st. kartilagor. K.
9. Arbetsmarknadspolitik. Esselte. 567 s. I.
10. Antikvitetskollegiet. Esselte. 281 s. E.
11. Utbyggnaden av universitet och högskolor. Lokalisering och kostnader I. Esselte. 250 s. E.
12. Utbyggnaden av universitet och högskolor. Lokalisering och kostnader II. Specialutredningar. Esselte. 741 s. E.
13. Rättegångshjälp. Norstedt & Söner. 166 s. Ju.
14. Godtroförräv av lösöre. Norstedt & Söner. 241 s. Ju.
15. De svenska utlandsförsamlingarnas ekonomi. Esselte. 129 s. E.
16. Ny jordförvärvslag. Hæggeström. 193 s. Jo.
17. Fastställande av faderskapet till barn utom äktenskap. Beckman. 94 s. Ju.
18. Fartygs befälhavare. Gemensamt haveri och dispensch. Ansvarsbestämmelser m. m. Esselte. 221 s. Ju.
19. Friluftslivet i Sverige. Del II. Friluftslivet i samhällsplaneringen. Svenska Reproduktions AB. 383 s.+1 st. kartbilaga. K.
20. Radions och televisionens framtid i Sverige. I. Bakgrund och förutsättningar, programfrågor. Organisations- och finansieringsfrågor. Hæggeström. 530 s. K.
21. Radions och televisionens framtid i Sverige. II. Bildnings- och undervisningsverksamhet. Forskningsfrågor. Hæggeström. 227 s. K.
22. Dagstidningarnas ekonomiska villkor. Esselte. 212 s.+1 st. kartbilaga. Ju.
23. Uppbördsfrågor. Esselte. 228 s. Fi.
24. Institutet för arbetshygien och arbetsfysiologi. Kihlström. 88 s. S.
25. Studieplaner för lärarutbildning. Esselte. 490 s. E.
26. Ändringar i ensittarlagen m. m. Esselte. 61 s. Ju.
27. De svenska jordbruksprodukternas distributions- och marginalförhållanden. Esselte. 192 s. Jo.
28. Nytt skattesystem. Remissyttranden. Esselte. 633 s. Fi.
29. Lärarutbildningen IV: 1. Esselte. 714 s. E.
30. Lärarutbildningen IV: 2. Esselte. 92 s. E.
31. Specialundersökningar om lärarutbildning V. Esselte. 441 s. E.
32. Höjd bostadsstandard. Esselte. 569 s. I.
33. Vägmarken. Kungl. Luftfartsstyrelsen. 296 s. K.
34. Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 4. Kap. 7, 8, 9 och 10 i förslaget till regeringsform samt övergångsbestämmelserna. Esselte. 103 s. Ju.
35. Nykterhet i trafik. Esselte. 91 s. K.
36. Sveriges släktnamn 1965. AB E G Johanssons Boktryckeri, Karlshamn. 485 s. H.
37. Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 5. Förslaget till riksdagsordning. Norstedt & Söner. 46 s. Ju.
38. Affärstiderna. Del I. Motiv och lagförslag. Esselte. 151 s. I.
39. Affärstiderna. Del II. Konsumentundersökning. Esselte. 115 s. I.
40. Kommunala bolag. Esselte. 345 s. I.
41. Pensionsstiftelser II. Esselte. 302 s. Ju.
42. Körkortet och trafikutbildningen. Esselte. 2 s. K.
43. Statens trafikverk. Esselte. 196 s. K.
44. Stöd åt hästaveln. Kihlström. 193 s. Jo.
45. Beredskap mot oljeskador. Kihlström. 96 s. H.
46. Radiolog. Kihlström. 55 s. K.
47. Statens vägverk. Kihlström. 135 s. K.
48. Arbetstid och arbetsinspektion för vägtrafik. Esselte. 324 s. K.
49. Hälso- och socialvårdens centrala administration. Berlingska Boktryckeriet, Lund. 388 s. S.
50. Mentalsjukhusens personalorganisation. Del I. Målsättning och utformning. Esselte. 310 s. S.
51. Gemensamma bostadsförmedlingar. Hæggeström. 64 s. I.
52. Soldathemsverksamheten. Hæggeström. 167 s. F.
53. Polisutbildningen. Hæggeström. 322 s. I.
54. Författningsfrågan och det kommunala sambandet. Kihlström. 584 s.+1 utviksblad. Ju.
55. Barn på anstalt. Esselte. 356 s.+16 s. ill. S.
56. Fackutbildning i automatisk databehandling. Hæggeström. 127 s. E.
57. Samordnad rehabilitering. Del 3. Rehabiliteringsinsatser i näringslivet. Tiden-Barnängen. 64 s.
58. Radioansvarighetslag. Berlingska Boktryckeriet, Lund. 130 s. Ju.
59. Kyrklig beredskap. Hæggeström. 324 s. E.
60. Vuxenutbildning i gymnasium och fackskola. Beckman. 269 s. E.
61. Mönsterskydd. Norstedt & Söner. 415 s. Ju.
62. Vissa pensionsfrågor. Svenska Reproduktions AB. 57 s. S.
63. Lokaler för ungdomsverksamhet. Kihlström. 100 s. E.
64. Riksdagens justitieombudsmän. Norstedt & Söner. 257 s. Ju.
65. Hemarbete och servicekontakter. Beckman. 140 s. S.
66. Kontinentalsockeln. Svenska Reproduktions AB. 145 s. Ju.
67. Skoglig yrkesutbildning. I. Beckman. 171 s. Jo.
68. Värnplikten. Esselte. 655 s. Fö.
69. Om upphandling av försvarsmateriel. Esselte. 158 s. Fö.
70. 1955 års utredning kyrka—stat. VI. Lagstiftning. Rättsknippen. Beckman. 271 s. E.
71. Vapenfri tjänst. Berlingska boktryckeriet, Lund. 122 s. Fö.
72. Aktievinsters beskattning. Beckman. 437 s. Fi.
73. Utlandssvenskars registrering. Kihlström. 143 s. Ju.
74. Gemensam valdag. Esselte. 66 s. Ju.
75. Förvaltningspraktik för administrativ amanuensis personal. Esselte. 84 s. C.
76. Röstlängdsförfarandet. Esselte. 75 s. Ju.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1965:76

Justitiedepartementet

RÖSTLÄNGDSFÖRFARANDET

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG
AV RÖSTLÄNGDSUTREDNINGEN

ESSELTE AB, STOCKHOLM 1965

Innehåll

Skrivelse till statsrådet	5
Sammanfattning	7
Författningsförslag	
Lag om ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen	11
Lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253)	21
Lag om ändrad lydelse av 2 § 1: o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt	25
Lag om ändrad lydelse av 52 § lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen	26
Lag om ändrad lydelse av 10 § kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253)	27
Kungörelse om uppgörande av röstlängd	28
I. Utredningsdirektiven	33
II. Gällande ordning	
A. Folkbokföring	36
1. Inledning	36
2. Kyrkobokföring	36
3. Mantalsskrivning	37
4. Registreringen hos länsbyrå och riksbyrån	38
5. Befolkningsregistreringen i Stockholm, Göteborg och Malmö	38
6. Automatisk databehandling inom folkbokföringsväsendet	39
B. Upprättande av röstlängd	40
1. Inledning	40
2. Lokal skattemyndighet uppgifter	41
3. Stockholms stads uppborðsverks arbetsuppgifter avseende röst- längderna	43
4. Valnämndens uppgifter	44
5. Klagoförfarandet	47
6. Röstlängdens vitsord	48
III. Nordisk rätt	51
IV. Felrisker i nuvarande system	53
V. Allmän motivering	59
VI. Specialmotivering	
1. Lagen om val till riksdagen	65
2. Kommunala vallagen	71
3. Regeringsrättslagen	72
4. Kungörelsen om uppgörande av röstlängd	72
VII. Åtgärder beträffande 1966 och 1967 års röstlängder	74

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet

Den 9 september 1964 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för justitiedepartementet att tillkalla en utredningsman för vissa undersökningar rörande upprättandet av röstlängd och att, i mån av behov, utse sekreterare och experter att biträda utredningsmannen. Med stöd av bemyndigandet tillkallade departementschefen samma dag hovrättsrådet Gustaf Petrén. Att såsom experter biträda utredningsmannen förordnades den 24 november 1964 kammarrättsassessorn Bertil Wennergren och byrådirektören Åke Bolin, den 17 september 1965 ledamoten av riksdagens första kammare Lars Larsson och häradsskrivaren Sven Westerlund samt den 14 oktober 1965 kanslichefen Stig Radhe. Utredningen har antagit benämningen röstlängdsutredningen.

Under utredningsarbetet har yttranden inhämtats från statistiska centralbyrån, länsstyrelserna och Stockholms stads uppborgsverk.

Utredningen har avgivit skrivelser den 29 oktober 1965 till chefen för justitiedepartementet angående viss förenkling av formuläret för röstlängd och den 6 december 1965 till Kungl. Maj:t om registrering inom folkbokföringen av uppgifter om omyndigförklaringar.

Sedan utredningen slutförts, får utredningsmannen härmed överlämna betänkande om röstlängdsförfarandet med förslag till vissa författningsändringar.

Stockholm den 15 december 1965

Gustaf Petrén

Undertecknade, vilka som experter deltagit i utredningen, ansluter sig till utredningsmannens förslag och uttalanden.

Åke Bolin

Lars Larsson

Stig Radhe

Bertil Wennergren

Sven Westerlund

Sammanfattning

För rösträtt vid riksdagsmannaval fordras att man är svensk medborgare, har uppnått röstmyndig ålder och inte är omyndigförklarad. Samma villkor gäller för rösträtt vid kommunala val. Vid kyrkligt kommunala val tillkommer dock som rösträttshinder utträde ur svenska kyrkan och tillhörighet till icke territoriell församling. För att en medborgare skall få utöva rösträtt är det emellertid inte tillfyllest att han rent faktiskt uppfyller rösträttsvillkoren. Han måste också vara upptagen i röstlängden såsom röstberättigad. Det kan han inte bli utan att uppfylla rösträttsvillkoren vid tidpunkten för röstlängdens tillkomst.

Har någon av misstag utelämnats ur röstlängden eller ett rösträttshinder felaktigt antecknas där för honom, tillåts han inte att rösta, även om misstaget eller felet är uppenbart. Det är under sådana förhållanden av stor vikt att röstlängden tillkommer under betryggande garantier för att dess innehåll blir riktigt. Det behov av rättelse av eventuella fel, vilket gör sig gällande, bör också vara väl tillgodosett.

Röstlängden tillkommer under samverkan mellan länsstyrelse, lokal skattemyndighet och valnämnd. Vidare medverkar pastorsämbetena genom visst uppgiftslämnande. Länsstyrelsen framställer, sedan mantalslängden har blivit färdig, på grundval av denna under mars—april stommar till röstlängderna. Lokal skattemyndighet upprättar härefter under maj—juni röstlängderna. Valnämnden tar vid i början av juli månad. Nämnden framlägger längderna för allmän granskning den 6—12 juli, sänder personliga underrättelser till envar med stadigt hemvist, som har antecknats såsom ej röstberättigad i längden, och håller justeringssammanträde för prövning av anmärkningar mot längden den 25 juli. Anmärkningar skall inges senast den 18 juli. Sedan tiden för anmärkning utgått, saknas möjlighet att yrka ändring i längden. Nämnden äger inte heller på eget initiativ rätta fel, hur uppenbara de än är. Rätt till besvär hos länsstyrelsen tillkommer endast den som har fört talan i anmärkningsärendet hos valnämnden. De särskilda rättsmedlen resning och återställande av försutten tid anses inte stå till buds på grund av den kategoriska utformning som regeln om röstlängdens laga verkan har fått.

Röstlängdsutredningens uppdrag föranleddes närmast av att felaktigheter uppstod i röstlängder år 1964 i sådan omfattning att röstlängdsför-

farandets tillförlitlighet sattes i fråga. Händelserna aktualiserade också spörsmålet om rättelsemöjligheterna är fullt ändamålsenligt utformade. Utredningens uppgift har varit att ompröva ordningen för upprättande av röstlängd med syftet att åstadkomma effektivare garantier mot att fel uppkommer i längden och bättre möjligheter till rättelse av de fel som inte har kunnat undvikas. Utredningen har emellertid dessutom sett det som sin uppgift att samtidigt föreslå de förenklingar och moderniseringar av röstlängdsförfarandet som befunnits påkallade.

En större tillförlitlighet i röstlängdsförfarandet kan erhållas genom effektivare kollationeringar och kontroller. Den kontroll, som medborgarna själva utövar, har förlagts till en tid, som sammanfaller med de vanligaste semesterperioderna. Den blir härigenom tämligen ineffektiv. Härtill kommer att också tiden för klagan över fel i röstlängden sammanträffar med nämnda perioder med påföljd att rättelsemöjligheten lätt försitts.

Någon mera väsentlig förbättring av röstlängdsförfarandet och dess rättelsemöjligheter har inte syns möjlig, om inte tidpunkten för valnämndens övertagande av befattningen med röstlängden tidigareläggs med omkring en månad. Lokal skattemyndighets arbetsperiod borde då tidigareläggas i motsvarande mån. Utredningens undersökningar har emellertid gett vid handen, att det genom beroendet av mantalsskrivningsförfarandet inte låter sig göra att flytta början av lokal skattemyndighets arbete med röstlängdens upprättande bakåt i tiden. Enda möjligheten att uppnå den önskade tidigare begynnelsepunkten för valnämndens verksamhet bli därför att förkorta tiden för lokal skattemyndighets arbete. En sådan förkortning bör kunna genomföras, under förutsättning att länsstyrelserna tillhandahåller mera fullständiga stommor till röstlängderna än nu är fallet. Detta låter sig dock inte göra för närvarande men går att genomföra, så snart automatisk databehandling införts inom folkbokföringen. Från år 1968 skulle det i enlighet härmed vara möjligt att tillämpa ett nytt, förkortat tidsschema för röstlängdsförfarandet av följande utseende: Länsstyrelsen överlämnar röstlängdsstommen till lokal skattemyndighet senast den 30 april; lokal skattemyndighet upprättar röstlängden senast den 7 juni; längden framläggs för granskning under tiden 12—17 juni; valnämndens sammanträde påbörjas den 27 juni; yrkande om att bli upptagen som röstberättigad får framställas senast vid nämndens sammanträde; sammanträdet avslutas den 30 juni, därvid nämnden fastställer och underskriver längden.

Genom den föreslagna tidsplanen undviks sammanträffanden med de vanligaste semesterperioderna. För att ytterligare effektivisera medborgarnas egen kontroll föreslår utredningen att lokal skattemyndighet under sitt arbete med röstlängdens upprättande skall underrätta envar, beträffande vilken anteckning om rösträttshinder ifrågasätts, och bereda honom tillfälle till yttrande. Valnämndens skyldighet att underrätta angående anteck-

ningar om rösträttshinder kan då begränsas till dem, som inte har mottagit underrättelse från lokal skattemyndighet. Till vinnande av ytterligare kontroll skall lokal skattemyndighet vidare enligt utredningens förslag översända kopior av alla underrättelser om ifrågasatt rösträttshinder till *pastorsämbetena* för kollationering mot dessas register.

Vad gäller *rättelsemöjligheterna* utgår röstlängdsutredningen från att valnämnden inte bör äga att på eget initiativ rätta fel i röstlängden. Utredningen föreslår att det i stället åläggs lokal skattemyndighet att bevaka det allmänna intresset av att fel i röstlängden blir rättade och att myndigheten för detta ändamål tilläggs rätt att på tjänstens vägnar föra talan om rättelse genom anmärkning eller besvär.

I fråga om rättsmedlen föreslås även den nyheten att besvär skall kunna föras i särskild ordning hos länsstyrelsen i de fall när anmärkning inte kunnat göras inom föreskriven tid. Utredningen föreslår vidare, att nuvarande förbud mot talans fullföljd hos Kungl. Maj:t i röstlängdsmål upphävs och att besvär i sådana mål skall avgöras av regeringsrätten.

Med den utformning, som utredningens förslag fått, kommer *1966 och 1967 års röstlängder* att uppgöras enligt den gamla ordningen. Denna kan emellertid förbättras provisoriskt genom viss utbyggnad av rättelsemöjligheterna. Utredningen föreslår sådan omformulering av regeln om röstlängds laga verkan att hinder inte längre skall möta mot tillämpning av de särskilda rättsmedlen resning och återställande av försutten tid. Härigenom bör stötande konsekvenser av gällande ordning kunna bemästras.

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

Förslag till

Lag om ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen

Härigenom förordnas, att 37—52 och 55 a §§ lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att 53 § nämnda lag skall upphöra att gälla.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Om röstlängd

37 §.

För varje valdistrikt skall röstlängd upprättas av *lokal skattemyndighet*.

För varje valdistrikt skall röstlängd årligen upprättas och fastställas.

Fastställd röstlängd länder till efterrättelse vid riksdagsmannaval under tiden från och med den 1 juli det år då den tillkommit (tillkomståret) till och med den 30 juni påföljande år.

38 §.

Röstlängd upprättas före den 30 juni varje år och skall efter mantalslängden för samma år upptaga alla invånare inom valdistriktet, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av tjugo år. Envar sådan person, om vilken upplysning ej vinnes, att han den 10 juni brister i något av vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt, antecknas i längden såsom röstberättigad; dock att i fråga om den, som först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av tjugo år, anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förr än ef-

I överensstämmelse med mantalslängden skall röstlängd upptaga alla invånare inom valdistriktet, vilka uppnått eller under röstlängdens tillkomstår uppnå en ålder av tjugo år. Tillskrives någon, som ej blivit mantals skriven i riket, i mantalslängd efter dennas underskrivande, skall han upptagas jämväl i röstlängden.

Envar i röstlängden upptagen person, som brister i något av vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt, antecknas i längden såsom icke röstberättigad. Övriga uppföras såsom röstberättigade; dock att i fråga om

(Nuvarande lydelse)

ter utgången av löpande kalenderår.

Närmare föreskrifter i avseende å röstlängdens upprättande, så ock om skyldighet för vederbörande myndigheter att lämna erforderliga uppgifter till införande i längden meddelas av Konungen.

(Föreslagen lydelse)

den, som först under tillkomståret uppnått eller uppnår en ålder av tjugo år, anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förr än efter utgången av tillkomståret.

För envar i röstlängden upptagen person skall den fastställda röstlängden återgiva de rösträtten påverkande förhållandena vid tidpunkten för längdens fastställande, så långt bestämmelserna i det följande det medgiva.

39 §.

Senast den 30 juni skall röstlängd vara avsend eller avlämnad till ordföranden i valnämnden.

Envar, som det åstundas, äger att under behörig tillsyn taga del av röstlängden ävensom göra avskrift därav.

Lokal skattemyndighet upprättar och valnämnden fastställer röstlängd.

40 §.

Från och med den 6 till och med den 12 juli skall röstlängden vara å lämpligt ställe inom valdistriktet under behörig tillsyn framlagd för granskning.

Där å någon ort särskilda omständigheter därtill föranleda, må efter Konungens befallningshavandes medgivande stället för röstlängdens framläggande till granskning förläggas utom valdistriktets område.

Det åligger Konungens befallningshavande att senast den 30 juni kungöra, på sätt i 41 § sägs, tid och ställe för framläggandet av röstlängd. Å valnämndens ordförande ankommer att ofördrojligen till envar i röstlängden upptagen person, som däri icke antecknats såsom röst-

Röstlängden upprättas med utgångspunkt från förhållandena den 30 april tillkomståret.

Lokal skattemyndighet skall före den 20 nästkommande maj under rätta envar i röstlängden upptagen person med känt hemvist, vilken myndigheten finner böra antecknas i längden såsom icke röstberättigad, om rösträttshindret med angivande av skälen härför och bereda honom tillfälle till yttrande före den 31 samma maj.

Röstlängden skall vara upprättad senast den 7 nästkommande juni, varefter den omedelbart översändes till valnämnden.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

berättigad, härom med allmänna posten sända underrättelse med angivande av den eller de omständigheter, på grund varav han från rösträtt uteslutits. Till dem, vilka sakna stadigt hemvist, vare dock ej nödigt att sända underrättelse.

I kungörelse samt underrättelse, varom i denna paragraf förmäles, skall jämväl angivas tiden, inom vilken anmärkning mot röstlängd för att upptagas till prövning bör, jämlikt 42 § här nedan, vara till valnämndens ordförande inlämnad, samt tid och ställe för prövning enligt 45 § av sålunda gjorda anmärkningar.

41 §.

Kungörelse varom i 40 § förmäles skall anslås på kommunens anslagstavla och, där så kan ske, i ortstidningar införas.

Underrättelse jämlikt 40 § skall affattas enligt av Konungen fastställt formulär.

Valnämnden har att under tiden från och med den 12 till och med den 17 juni tillkomståret framlägga längden för granskning under behörig tillsyn på lämpligt ställe inom valdistriktet. Där på någon ort särskilda omständigheter därtill föranleda, må efter medgivande av Konungens befallningshavande stället för röstlängdens framläggande till granskning förläggas utom valdistriktets område. Det åligger Konungens befallningshavande att senast den 7 samma juni låta på kommunens anslagstavla och, där det kan ske, i ortstidningar kungöra tid och ställe för framläggande av röstlängden.

Valnämnden skall ofördröjligen underrätta envar i röstlängden upptagen person med känt hemvist, som däri antecknats såsom icke röstberättigad och som ej mottagit under-

(Nuvarande lydelse)

Vill någon, vilken rösträtt enligt längden ej tillkommer, för sig påstå sådan rätt, eller anser någon, att annan icke må vara däri upptagen såsom röstberättigad, äger han att sina anmärkningar, skriftligen avfattade och åtföljda av de bevis han vill åberopa, ingiva till valnämndens ordförande sist den 18 juli.

Närmare föreskrifter angående anmärknings framställande må meddelas av Konungen.

Har någon i rätt tid gjort anmärkning däremot, att annan i röstlängden upptagits såsom röstberättigad, skall härom till denne av valnämndens ordförande ofördröjligen med

(Föreslagen lydelse)

rättelse enligt 40 § andra stycket, om att han uteslutits från rösträtt med angivande av skälen härför.

I kungörelse samt i underrättelse, varom förmäles i andra stycket, skall angivas jämväl tiden, inom vilken anmärkning mot röstlängd skall hava inkommit till valnämnden, samt tid och ställe för nämndens prövning av anmärkningen.

42 §.

Rätt att framställa anmärkning tillkommer den, vilken i längden ej är uppförd såsom röstberättigad men som vill tillerkännas rösträtt, ävensom den, som anser att annan icke skall vara uppförd i längden såsom röstberättigad. Lokal skattemyndighet äger framställa anmärkning med yrkande, att person skall upptagas i längden såsom röstberättigad eller att person icke skall vara uppförd i längden såsom röstberättigad.

Anmärkning skall avfattas skriftligen och åtföljas av de bevis, som åberopas. Anmärkning mot att någon uppförts i röstlängden såsom röstberättigad skall hava inkommit till valnämnden senast den 17 juni. Annan anmärkning skall hava inkommit till valnämnden senast vid det nämndens sammanträde som omförmäles i 44 §.

43 §.

Har anmärkning framställts mot att någon uppförts i röstlängden såsom röstberättigad, skall valnämnden ofördröjligen underrätta honom härom med angivande av tid och

(Nuvarande lydelse)

allmänna posten sändas underrättelse med angivande av dagen för anmärkningens prövning. Sådan underrättelse skall avfattas enligt av Konungen fastställt formulär.

(Föreslagen lydelse)

ställe för nämndens prövning av anmärkningen.

44 §.

Varder anmärkning ej ingiven inom föreskriven tid, kommer den ej under prövning.

För prövning av anmärkningar mot röstlängden och för fastställande av denna sammanträder valnämnden den 27 juni tillkomståret eller, om lördag eller söndag infaller då, nästa söckendag med början klockan sju eftermiddagen.

Förhandlingarna skola vara offentliga.

45 §.

Den 25 juli eller, om lördag eller söndag då infaller, nästa söckendag sammanträder valnämnden för prövning av de mot röstlängden framställda anmärkningarna. Sammanträdet skall börja klockan sju eftermiddagen, och vare förhandlingarna offentliga.

Vid valnämndens sammanträde behandlas varje anmärkning för sig. Den, mot vilkens rösträtt anmärkning blivit framställd, skall lämnas tillfälle till bemötande av anmärkningen.

Över varje anmärkning skall valnämnden vid sammanträdet avkunna beslut, som, med angivande av skälen därför, tecknas på den prövade anmärkningsskriften.

Anmärkning, som ej ingivits i rätt tid, skall avvisas.

Sedan vid sammanträdet tillfälle lämnats till bemötande av gjorda anmärkningar med rätt för den, mot vilkens rösträtt anmärkning blivit enligt 42 § framställd, att återopa jämväl omständigheter, som inträffat efter den 18 juli, skall valnämnden över varje i behörig tid framställd anmärkning omedelbart eller senast dagen efter slutad förhandling avkunna beslut, som, med angivande i korthet av skälen därför, tecknas å den prövade anmärkningsskriften.

I röstlängden införas de rättelser, som föranledas av valnämndens beslut.

I röstlängden införas de rättelser, som av dessa beslut föranledas.

(Nuvarande lydelse)

Röstlängden, sålunda rättad, underskrives av valnämnden. Har anmärkning mot röstlängden ej inom behörig tid framställts, varde intyg därom av valnämndens ordförande tecknat å längden.

46 §.

1. Vill någon klaga över beslut, som i 45 § sägs, göre härom anmälan hos valnämndens ordförande genast eller sist å tredje dagen från den dag, då beslutet avkunnades, och ingive sina besvär till Konungens befallningshavande sist å tionde dagen från sistnämnda dag.

Det åligger valnämndens ordförande att, då anmälan om besvär sker, därom göra anteckning vid beslutet å anmärkningsskriften samt att, sedan den för anmälan bestämda tid utlupit, ofördröjligen insända till Konungens befallningshavande utdrag av röstlängden i de delar, som angå besvär, varom anmälan skett, ävensom handlingarna rörande dessa besvär.

2. Avse besvären annan än klaganden, skola de ingivas i två exemplar; och vare i sådant fall klaganden skyldig att genast åter uttaga det ena exemplaret av de ingivna besvärshandlingarna och låta det tillställas den, som besvären avse, samt inom den tid av minst två, högst tio dagar, som Konungens befallningshavande efter omständigheterna i varje särskilt fall bestämmer, till Konungens befallningshavande inkomma med bevis om dagen för delgivningen.

(Föreslagen lydelse)

Den 30 juni tillkomståret skall valnämnden fastställa den upprättade röstlängden med däri enligt 45 § fjärde stycket införda rättelser samt därefter underskriva densamma.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

47 §.

Göres ej anmälan, som i 46 § 1 mom. sägs, eller ingivas ej besvären inom föreskriven tid, eller inkommer ej bevis, som i 46 § 2 mom. sägs, inom därför bestämd tid, varda besvären ej upptagna till prövning.

1. Talan mot valnämnds beslut över anmärkning föres hos Konungens befallningshavande genom besvär, som ingivas till valnämnden senast den 10 juli tillkomståret.

Det åligger valnämnden att, då besvär anförts, därom göra anteckning vid beslutet på anmärkningsskriften samt att ofördröjligen till Konungens befallningshavande insända utdrag av röstlängden i de delar, som besvären angå, anmärkningsskriften, besvärsinlagan och övriga handlingar rörande besvären.

2. Avse besvären annan än klaganden, skola de ingivas i två exemplar. Konungens befallningshavande skall, därest det kan ske, tillställa det ena exemplaret den, som besvären avse, och lämna honom tillfälle att inom högst tio dagar, räknat från dagen för handlingarnas delgivning med honom, till Konungens befallningshavande inkomma med förklaring.

48 §.

Har före utgången av den för ingivande av delgivningsbevis bestämda tid klaganden låtit besvärshandlingarna tillställas den, som besvären avse, äge denne tillfälle att inom den tid av minst två, högst tio dagar, som Konungens befallningshavande utsätter, räknad från dagen för handlingarnas delgivning, till Konungens befallningshavande inkomma med förklaring.

Konungens befallningshavande skall, så snart ske kan, fatta beslut i anledning av besvären.

Besvär, som ej inkommit inom rätt tid, skola avvisas.

Meddelande om beslutet tillställes jämte besvärshandlingarna valnämnden, som skall i den fastställda röstlängden införa rättelse, som föranledes av beslutet.

49 §.

Vad i avseende å besvärshandlingars delgivning och ingivande av be-

Under röstlängds giltighetstid äger den, som ej uppförts såsom röstbe-

(Nuvarande lydelse)

vis därom samt förklarings avgivande bör iakttagas, så ock påföljden för försummelse att i rätt tid inkomma med delgivningsbevis skall tecknas på besvärsskriften.

(Föreslagen lydelse)

rättigad i denna och som ej heller mottagit underrättelse enligt 40 § andra stycket eller enligt 41 § andra stycket inom sådan tid, att han kunnat framställa anmärkning enligt 42 §, anföra besvär i särskild ordning hos Konungens befallningshavande med yrkande att bliva upptagen i längden såsom röstberättigad.

Rätt att anföra besvär i särskild ordning under röstlängdens giltighetstid med yrkande att någon, som i längden ej uppförts såsom röstberättigad, måtte däri upptagas såsom sådan, tillkommer även lokal skattemyndighet i fall då myndigheten finner anledning att föra sådan talan.

Om beslut över besvär i särskild ordning och rättelse i röstlängd på grund härav skall gälla vad som stadgas i 48 §.

50 §.

Då inkommet besvärsmål är i skick att kunna avgöras, teckne Konungens befallningshavande å besvärshandlingarna sitt beslut och återsände handlingarna till valnämndens ordförande. De rättelser, som av Konungens befallningshavandes beslut föranledas, skola av ordföranden införas i röstlängden.

Ej må besvärshandlingar till part återställas.

Talan mot Konungens befallningshavandes beslut enligt 48 eller 49 § föres hos Konungen genom besvär.

Meddelande om Konungens beslut tillställles jämte besvärshandlingarna valnämnden, som har att i längden införa rättelse, som föranledes av beslutet.

51 §.

Över Konungens befallningshavandes beslut må särskild klagan ej föras. Anföras besvär över valförrättning, vid vilken beslutet tjänat till efterrättelse, må i sammanhang därmed talan mot beslutet fullföljas.

Har i beslut över besvär i anledning av valförrättning röstlängd i någon del förklarats felaktig, skall Konungens befallningshavande föranstalta om den rättelse i röstlängden, som föranledes härav.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

52 §.

Har emot röstlängd, som blivit i föreskriven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit, eller har i anledning av framställd anmärkning beslut givits och rättelse, där sådan ifrågakomer, i längden gjorts, lände den röstlängd vid riksdagsmannaval, som därefter intill dess ny röstlängd på enahanda sätt kommit till stånd, hålles, till ovillkorlig efterrättelse, där ej, på sätt nedan stadgas, rättelse skall i längden verkställas.

Har på klagan, som i samband med besvär över valförrättning blivit förd, röstlängden i någon del förklarats felaktig, skall, evad felaktigheten länt till förrättningens upphävande eller ej, Konungens befallningshavande i längden införa de av beslutet föranledda rättelser.

Närmare föreskrifter i avseende å röstlängdens upprättande, anmärkningsförfarandet samt röstlängdens fastställande meddelas av Konungen.

53 §.

Ej må vid klagan över beslut i fråga om anmärkning mot röstlängd andra bevis gälla än de, som hos valnämnden varit i laga ordning företedda.

55 a §.

Då val ————— röstberättigade tillhör.

Röstkorten skola ————— de röstberättigade.

Då annat ————— erhålla röstkort.

Framställning om ————— till honom.

Röstkort må ej utlämnas före det röstlängden blivit, på sätt i 45 § sista stycket sägs, underskriven eller försedd med intyg, att anmärkning mot densamma ej inom behörig tid fram-

Röstkort må ej utlämnas före det röstlängden blivit, på sätt i 46 § sägs, fastställd, ej heller senare än dagen före valdagen. Röstkort som utfärdats för visst val må användas

(Nuvarande lydelse)

ställs, ej heller senare än dagen före valdagen. Röstkort som utfärdats för visst val må användas vid val, som hålles därefter, såframt röstlängden alltjämt länder till efterrättelse.

Närmare föreskrifter — — — — — av Konungen.

(Föreslagen lydelse)

vid val, som hålles därefter, såframt röstlängden alltjämt länder till efterrättelse.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1968.

Förslag till

Lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253)

Härigenom förordnas, att 4, 6—9 §§ och 19 § 2 mom. kommunala vallagen den 6 juni 1930 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives samt att 10 § nämnda lag skall upphöra att gälla.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 §.

Röstberättigad äger utöva rösträtt allenast vid valförrättning för det valdistrikt, där han är mantalsskriven.

Röstberättigad äger utöva rösträtt allenast vid valförrättning för det valdistrikt, i vars röstlängd han är upptagen.

Om rätt att — — — — — stadgas i 6 kap.

3 kap. Om röstlängd

6 §.

Varje år skall röstlängd för kommunalval och kommunala beslut upprättas av lokal skattemyndighet.

För varje enligt 3 § bildat valdistrikt skall röstlängd årligen upprättas och fastställas.

Omfattar sådant valdistrikt två eller flera församlingar eller kyrkliga valdistrikt eller delar av församlingar eller av kyrkliga valdistrikt, skall längden uppläggas i särskilda delar för varje församling eller kyrkligt valdistrikt eller del därav. Finnes inom valdistriktet municipalsamhälle, skall röstlängden uppläggas i en särskild del för municipalsamhället.

Om röstlängd vid ändring i kommunal indelning gäller vad särskilt är stadgat.

7 §.

Röstlängd upprättas för varje kommun. Äro i kommun flera val-

Fastställd röstlängd länder till efterrättelse vid kommunalval och för

(Nuvarande lydelse)

distrikt vid val av landstingsmän samt kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige, skall längden uppläggas i särskilda delar, en för varje valdistrikt; dock skall, där sådant valdistrikt omfattar två eller flera församlingar eller distrikt vid val av kyrkofullmäktige eller delar av församlingar eller distrikt vid val av kyrkofullmäktige, särskild del uppläggas för varje församling eller kyrkligt valdistrikt eller del därav. Finnes inom kommun eller valdistrikt municipalsamhälle, skall för detta särskild del uppläggas.

Om röstlängd vid ändring i kommunal indelning gäller vad särskilt är stadgat.

8 §.

I röstlängden skola enligt mantalslängden för året upptagas alla inom valdistriktet mantalsskrivna personer, vilka uppnått eller under kalenderåret uppnå en ålder av tjugo år, med angivande för var och en, huruvida han äger eller saknar rösträtt vid val av kommunal- eller stadsfullmäktige och landstingsmän.

Envar sådan person, om vilken upplysning ej vinnes, att han den 10 juni brister i något av vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt vid val som i första stycket sägs, antecknas i längden såsom röstberättigad; dock att i fråga om den, som först under kalenderåret uppnått eller uppnår en ålder av tjugo år, anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förrän efter utgången av löpande kalenderår.

Där en vid val, som i första styc-

(Föreslagen lydelse)

kommunala beslut under tiden från och med den 1 juli det år då längden tillkommit (tillkomståret) till och med den 30 juni påföljande år.

I överensstämmelse med mantalslängden skall röstlängd upptaga alla invånare inom valdistriktet, vilka uppnått eller under röstlängdens tillkomstår uppnå en ålder av tjugo år. Tillskrives någon, som ej blivit mantalsskriven i riket, i mantalslängd efter dennas underskrivande, skall han upptagas jämväl i röstlängden.

Envar i röstlängden upptagen person, som brister i något av vad lag stadgar såsom villkor för rösträtt vid val av kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige och landstingsmän, antecknas i längden såsom icke röstberättigad. Övriga uppföras såsom röstberättigade; dock att i fråga om den, som först under tillkomståret uppnått eller uppnår en ålder av tjugo år, anmärkes, att rösträtt ej tillkommer honom förrän efter utgången av tillkomståret, och att i

(Nuvarande lydelse)

ket sägs, röstberättigad person saknar rösträtt å kyrkostämma och vid val av kyrkofullmäktige på den grund, att han icke är medlem av svenska kyrkan eller att han tillhör icke territoriell församling, skall om förhållandet göras anteckning i längden.

Närmare föreskrifter i avseende å röstlängdens upprättande, så ock om skyldighet för myndigheter att lämna erforderliga uppgifter till införande i längden meddelas av Konungen.

9 §.

Senast den 30 juni skall röstlängden vara upprättad och avsänd eller avlämnad till valnämndens ordförande.

Envar äger att under behörig tillsyn taga del av röstlängden ävensom göra avskrift därav.

Vad i lagen om val till riksdagen stadgas om röstlängds framläggande till granskning och om kungörelse därom, om underrättelse till person, som i längden upptagits såsom icke röstberättigad, om framställande av anmärkning mot längden och om underrättelse till den, mot vilkens rösträtt anmärkning framställts, om prövning av sådan anmärkning samt om längdens justering ävensom om klagan över valnämndens beslut skall äga motsvarande tillämpning beträffande röstlängd, som avses i detta kapitel.

10 §.

Har mot röstlängd, som blivit i föreskriven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit, eller har

(Föreslagen lydelse)

fråga om den, som saknar rösträtt å kyrkostämma och vid val av kyrkofullmäktige på den grund att han icke är medlem av svenska kyrkan eller att han tillhör icke territoriell församling, anteckning göres i längden om detta förhållande.

Om upprättande och fastställande av röstlängd skall i övrigt gälla vad som sägs i 39—52 §§ lagen om val till riksdagen. Underrättelse enligt 40 och 41 §§ nämnda lag skall därvid lämnas jämväl rörande hinder för rösträtt å kyrkostämma och vid val av kyrkofullmäktige.

(Nuvarande lydelse)

med anledning av framställd anmärkning beslut givits och rättelse, där sådan ifrågakommer, gjorts i röstlängden, länder längden, i den mån ej enligt andra stycket rättelse skall verkställas, till ovillkorlig efterrättelse, intill dess ny röstlängd på föreskrivet sätt kommit till stånd.

Har på klagan, som förts i samband med besvär över valförrättning eller annan omröstning, röstlängden i någon del förklarats felaktig, skall, sedan beslutet vunnit laga kraft, länsstyrelsen, ändå att felaktigheten ej föranlett omröstningens upphävande, låta i längden införa av förklaringen föranledd rättelse.

19 §.

2 mom. Har röstkort — — — — — erhålla röstkort.

Framställning om — — — — — till honom.

Röstkort må ej utlämnas före det röstlängden blivit, på sätt i lagen om val till riksdagen sägs, underskriven eller försedd med intyg, att anmärkning mot densamma ej inom behörig tid framställts, ej heller senare än dagen före valdagen.

Röstkort må ej utlämnas före det röstlängden blivit, på sätt i lagen om val till riksdagen sägs, fastställd, ej heller senare än dagen före valdagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1968.

Förslag till

**Lag angående ändrad lydelse av 2 § 1:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3)
om Kungl. Maj:ts regeringsrätt**

Härigenom förordnas, att 2 § 1:o) lagen den 26 maj 1909 om Kungl. Maj:ts regeringsrätt skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 §.

1:o) mål om riksdagsmannaval — — — regeringsformen omförmäles;
mål om röstlängd;

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1968.

Förslag till

Lag angående ändrad lydelse av 52 § lagen den 26 november 1920 (nr 796)
om val till riksdagen

Härigenom förordnas, att 52 § lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

52 §.

Har emot röstlängd, som blivit i föreskriven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit, eller har i anledning av framställd anmärkning beslut givits och rättelse, där sådan ifrågakommer, i längden gjorts, lände *den röstlängd vid riksdagsmannaval, som därefter*, intill dess ny röstlängd på enahanda sätt kommit till stånd, *hålles*, till *ovillkorlig* efter rättelse, där *ej, på sätt nedan stadgas, rättelse skall i längden verkställas.*

Har emot röstlängd, som blivit i föreskriven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit, eller har i anledning av framställd anmärkning beslut givits och rättelse, där sådan ifrågakommer, i längden gjorts, lände *röstlängden* till efter rättelse, intill dess ny röstlängd på enahanda sätt kommit till stånd.

Har på — — — — — föränledda rättelser.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1966.

Förslag till

Lag angående ändrad lydelse av 10 § kommunala vallagen den 6 juni 1930
(nr 253)

Härigenom förordnas, att 10 § kommunala vallagen den 6 juni 1930 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

10 §.

Har mot röstlängd, som blivit i föreskriven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit, eller har med anledning av framställd anmärkning beslut givits och rättelse, där sådan ifrågakommer, gjorts i röstlängden, länder längden, *i den mån ej enligt andra stycket rättelse skall verkställas*, till *ovillkorlig* efterrättelse, intill dess ny röstlängd på föreskrivet sätt kommit till stånd.

Har mot röstlängd, som blivit i föreskriven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit, eller har med anledning av framställd anmärkning beslut givits och rättelse, där sådan ifrågakommer, gjorts i röstlängden, länder längden till efterrättelse, intill dess ny röstlängd på föreskrivet sätt kommit till stånd.

Har på — — — — — föränledd rättelse.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1966.

Förslag till

Kungörelse

om uppgörande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare samt av kommunal röstlängd

Kungl. Maj:t har funnit gott förordna som följer.

1 §.

Röstlängd för val till riksdagens andra kammare samt röstlängd för kommunalval, kommunala beslut, prästval och omröstning, som avses i 24 § lagen om prästval, (*kommunal röstlängd*) skola upprättas för varje jämlikt 31 § lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen eller jämlikt 3 § kommunala vallagen den 6 juni 1930 bildat valdistrikt som en gemensam handling i två exemplar. Röstlängd upprättas i särskilda delar i enlighet med vad i lag är föreskrivet.

Röstlängd skall upprättas enligt formulär nr 1.

2 §.

Sedan mantalslängden för året blivit justerad och det hos länsstyrelsen för folkbokföringen förda registret bragts i överensstämmelse med den justerade mantalslängden, skall länsstyrelsen framställa och senast den 30 april tillställa den lokala skattemyndigheten stomme till röstlängd i tre exemplar. Stommarna skola för varje område, för vilket särskild del av röstlängd upprättas, innehålla utdrag ur registret för alla i mantalslängden upptagna personer, vilka uppnått eller under röstlängdens tillkomstår uppnå en ålder av tjugo år.

De utdrag som avses i första stycket skola upptaga vad registret innehåller om namn, födelsetid, födelsennummer, civilstånd, yrke eller titel (dödsbo), mantalsskrivningsadress samt, i förekommande fall, nationalitet, tillhörighet till icke territoriell församling och avsaknad av tillhörighet till svenska kyrkan.

Jämte stommarna tillställer länsstyrelsen lokal skattemyndighet i två exemplar blankett enligt formulär nr 3 med påskrift av namn och postadress å de i röstlängden upptagna, vilka antecknats vara icke svenska medborgare, och de, vilka antecknats hava anmält utträde ur svenska kyrkan eller tillhöra icke territoriell församling.

3 §.

1. Det åligger pastor att beträffande personer inom församlingen, vilka uppnått eller under tillkomståret uppnå en ålder av tjugo år, årligen meddela uppgift

a) å blankett enligt formulär nr 2 a om dem, som den 30 april äro omyndigförklarade,

b) å blankett enligt formulär nr 2 b om dem, som enligt upplysning inkommen under tiden från mantalsskrivningsförrättningen till och med den 30 april blivit svenska medborgare eller förlorat svenskt medborgarskap, samt om dem, som under tiden från mantalsskrivningsförrättningen till och med den 30 april inträtt i eller utträtt ur svenska kyrkan.

Om i nämnda hänseenden icke något är att meddela, skall anmälan här- om göras å uppgiftsblanketterna.

Uppgift eller anmälan som nu sagts upprättas särskilt för varje val- distrikt och skall senast den 5 maj ingivas till den lokala skattemyndig- heten. Har pastor då ej mottagit personakt för någon som inflyttat i för- samlingen och kan uppgift beträffande denne därför ej meddelas, skall, om aktens innehåll därtill föranleder, sådan uppgift särskilt meddelas så snart ske kan.

2. I Stockholm och Göteborg har pastor att meddela endast sådana upp- gifter som härovan avses beträffande omyndigförklarade och dem som in- trätt i eller utträtt ur svenska kyrkan.

3. Den lokala skattemyndigheten har att på lämpligt sätt införskaffa kompletterande uppgifter angående vilka inom dess tjänstgöringsområde mantalsskrivna, i röstlängderna upptagna personer, som tillhöra icke terri- toriell församling.

4. Underrätt har att till lokal skattemyndighet senast den 5 maj å blan- kett enligt formulär 2 c ingiva uppgift om namn och postadress på för- myndare beträffande hos rätten inskrivna förmynderskap såvitt gäller omyndigförklarade.

4 §.

Det åligger den lokala skattemyndigheten att kontrollera att alla i man- talsslängden upptagna personer, som uppnått eller under tillkomståret upp- nå en ålder av tjugo år, medtagits i stommarna till röstlängd. Den lokala skattemyndigheten skall därjämte i stommarna med ledning dels av däri gjorda utdrag ur registret, dels av de uppgifter som avses i 3 § göra er- forderliga anteckningar om rösträttshinder samt i övrigt fullständiga röst- längderna.

Upptager uppgift enligt 3 § 1. och 2. någon som icke är upptagen i man- talsslängden för det område, för vilket den lokala skattemyndigheten har att upprätta röstlängd, skall denna myndighet ofördröjligen göra utdrag av uppgiften beträffande nämnda person samt för åtgärd som avses i första

stycket översända utdraget till den lokala skattemyndigheten i den ort, i vars mantalslängd personen är upptagen. Enahanda skyldighet åligger lokal skattemyndighet med avseende å en från underrätt erhållen uppgift om förmyndare för omyndigförklarad, som ej är upptagen i mantalslängd inom myndighetens område. Meddelande om översändandet skall tillställas den underrätt, som lämnat uppgiften.

5 §.

Underrättelse, som omförmäles i 40 § andra stycket lagen om val till riksdagen, skall avfattas enligt formulär nr 3 och sändas till adressaten i rekommenderat brev med mottagningsbevis.

Lokal skattemyndighet gör anteckning i det ena exemplaret av den upprättade röstlängden om inkomna mottagningsbevis vid vederbörande persons namn i längden.

Det åligger lokal skattemyndighet att till person, som inkommit med erinran i anledning av underrättelse, som i första stycket sägs, avlåta svar utformat med ledning av formulär nr 4.

6 §.

Lokal skattemyndighet skall tillställa pastor i vederbörande församling den återstående av de båda jämlikt 2 § tredje stycket erhållna handlingarna enligt formulär nr 3. Finner pastor vid kontroll att överensstämmelse ej föreligger mellan kyrkobokföringen och uppgiften å handlingarna har han att underrätta lokal skattemyndighet därom senast den 14 juni.

7 §.

Senast den 8 juni skola röstlängderna vara ingivna till valnämnden. Vid röstlängderna för varje valdistrikt skola, i den utsträckning det är möjligt, fogas inkomna uppgifter, som avse distriktet.

Insändes röstlängd med posten, skall försändelsen vara rekommenderad.

8 §.

Underrättelse från valnämnden, som omförmäles i 41 § andra stycket lagen om val till riksdagen, skall avfattas enligt formulär nr 5. Till den, mot vars rösträtt anmärkning framställts, skall underrättelse sändas enligt formulär nr 6.

Underrättelse skall sändas i rekommenderat brev med mottagningsbevis.

Valnämnden gör anteckning i det 5 § andra stycket omförmälda exemplaret av röstlängden om inkomna mottagningsbevis vid vederbörande persons namn i längden.

9 §.

Under det att granskning av röstlängd den 12—17 juni pågår skola i den lokal, där röstlängden är framlagd, finnas blanketter för framställande av anmärkning enligt formulär nr 7. I granskningslokalen skall finnas anordning för mottagande av anmärkningsskrift.

10 §.

Det åligger pastor att å blankett enligt formulär nr 8 senast den 14 juni underrätta lokal skattemyndighet om de förändringar i de i 3 § angivna händelserna, som ej tidigare kunnat anmälas.

Lokal skattemyndighet åligger att framställa anmärkning hos valnämnden rörande felaktigheter i den upprättade längden, såvitt gäller förhållanden, som kommit till myndighetens kännedom intill den 15 juni.

11 §.

Har anmärkning framställts mot den ena av de sammanförda röstlängderna, anses anmärkningen avse jämväl den andra längden.

12 §.

Införande i röstlängd av de rättelser, som föranledas av valnämnds eller länsstyrelses eller Konungens beslut över gjorda anmärkningar, bör ske med röd skrift. Valnämnden bör härvid ange beslutet och i korthet anteckna skälet till ändringen. Därjämte skall valnämnden underrätta lokal skattemyndighet om ändringen.

13 §.

Röstlängd fastställes i två exemplar, vilka valnämnden skall förvara på säkert ställe i skilda byggnader. Särskilt skall iakttagas, att exemplaren förvaras på sådant sätt att de ej kunna obehörigen ändras.

Det ena exemplaret bör i regel användas vid val till riksdagens andra kammare och vid val av landstingsmän, det andra vid fullmäktigval, kommunala beslut, prästval och omröstning, som avses i 24 § lagen om prästval.

Företages val av landstingsmän å samma dag som fullmäktigval, bör dock, om samma myndighet skall sammanräkna rösterna beträffande båda valen, i regel samma exemplar av röstlängderna användas vid valen.

Företagas å samma dag flera val eller omröstningar som avses i andra stycket och åligger det olika myndigheter att sammanräkna de röster, som därvid avgivas, skola skilda exemplar av röstlängdernas begagnas.

Möter svårighet för municipalsamhälle eller församling att, då så erfordras för val eller omröstning, erhålla tillgång till ettdera av de två exemplaren, äge samhället eller församlingen på egen bekostnad förskaffa sig avskrift av röstlängderna i erforderliga delar.

14 §.

Blanketter till formulär, som i denna kungörelse omförmäles, fastställas av centrala folkbokförings- och upphördsnämnden samt tillhandahållas efter rekvisition av länsstyrelse.

15 §.

Tillhör valdistrikt mer än ett fögderi, äge myndighet avsända eller avlämna uppgifter eller anmälningar rörande valdistriktet till den lokala skattemyndigheten i vilket som helst av fögderierna.

Röstlängderna för sådant valdistrikt skola upprättas av de lokala skattemyndigheterna gemensamt.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Genom denna kungörelse upphäves kungörelsen den 18 april 1947 (nr 186) om upprättande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare samt av kommunal röstlängd.

I. Utredningsdirektiven

Frågan om en revision av bestämmelserna om röstlängd fick aktualitet i samband med förberedelserna till andrakammarvalet 1964. Den togs upp av chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, som i ett anförande till statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden den 9 september 1964 uttalade följande:

Rösträtt vid andrakammarval tillkommer enligt § 16 första stycket riksdagsordningen envar man och kvinna, som är svensk undersåte och senast under nästföregående kalenderår uppnått 21 år. I andra stycket av nyssnämnda lagrum stadgas dock, att rösträtt ej må utövas av den som står under förmynderskap. Såväl första som andra stycket i § 16 riksdagsordningen modifieras av paragrafens tredje stycke. Däri föreskrives att till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd och att rösträtten, på sätt i vallagen närmare bestämts, skall grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, även om förändring inträffar före valet. Röstlängderna blir därför avgörande för vilka som äger delta i andrakammarval. Samma betydelse har röstlängderna då det gäller rätten att delta i kommunalt val.

Bestämmelser, som reglerar upprättandet av röstlängder, är meddelade i 37—53 §§ lagen om val till riksdagen, 6—10 §§ kommunala vallagen och kungörelsen den 18 april 1947 (nr 186) om upprättande av röstlängder för val till riksdagens andra kammare samt av kommunal röstlängd. Enligt dessa bestämmelser skall röstlängd för andrakammarval och kommunal röstlängd som en gemensam handling upprättas varje år av lokal skattemyndighet och valnämnden i samverkan. Huvudregeln är att röstlängd upprättas särskilt för varje valdistrikt.

Ett i detalj bestämt handlings- och tidsschema gäller för upprättandet av röstlängd. På den lokala skattemyndigheten ankommer att med utgångspunkt från mantalslängden upprätta röstlängd och senast den 30 juni avlämna den till valnämndens ordförande. Från och med den 6 till och med den 12 juli skall röstlängden vara framlagd för granskning. Om tid och ställe för framläggandet utfärdar länsstyrelsen kungörelse senast den 30 juni. Valnämndens ordförande har att ofördröjligen efter röstlängdens mottagande till envar i röstlängden upptagen person, som däri antecknats såsom icke röstberättigad, med posten sända under rättelse härom med angivande av skälet för att vederbörande uteslutits från rösträtt; underrättelse behöver dock icke sändas till den som saknar stadigt hemvist. Såväl den av länsstyrelsen utfärdade kungörelsen som de särskilda underrättelserna skall innehålla upplysning om tid och sätt för framställande av anmärkning mot röstlängden. Anmärkning mot framlagd röstlängd kan framställas hos valnämnden senast den 18 juli. Den skall göras skriftligen. Anmärkningsrätt tillkommer dels den som anser sig oriktigt utesluten från rösträtt, dels den som anser att annan oriktigt upptagits som röstberättigad. Valnämnden skall vid offentligt sammanträde den 25 juli eller, om denna dag är en lördag eller söndag, nästa söckendag pröva de mot röstlängden framställda anmärkningarna. Anmärkning,

som ej ingivits inom föreskriven tid, kan icke upptagas till prövning. Valnämnden skall omedelbart eller senast dagen efter slutad förhandling meddela beslut beträffande varje i behörig tid framställd anmärkning och i röstlängden införa de rättelser, som föranledes av nämndens beslut. Den sålunda rättade röstlängden skall därefter underskrivas av valnämnden och är därmed i princip i slutgiltigt skick. För den, som är missnöjd med något valnämndens beslut, finnes emellertid möjlighet att anföra besvär hos länsstyrelsen inom viss kortare tid. Över länsstyrelsens beslut kan klagan icke föras särskilt utan allenast i samband med besvär över valförrättning, vid vilken beslutet tjänat till efterrättelse. Den justerade röstlängden skall med de ändringar, som beslutats efter besvär, lända till ovillkorlig efterrättelse intill dess ny röstlängd kommit till stånd.

Det innehåll, som gällande bestämmelser om röstlängdens upprättande och justering samt om längdens bindande verkan sålunda erhållit, medför att rättelse av felaktighet i framlagd röstlängd kan ske endast när anmärkningsförfarandet, eventuellt i förening med det därtill knutna besvärsförfarandet, i vederbörlig ordning utnyttjas för att få felaktigheten undanröjd. Har fel begåtts vid röstlängdens upprättande, så att någon oriktigt icke upptagits såsom röstberättigad i längden, men denne ej anmärkt häremot inom föreskriven tid, står felet kvar och vederbörande blir till följd härav berövad möjlighet att utöva rösträtt under den tid, som röstlängden gäller.

Erfarenheterna torde ha utvisat att röstlängderna, trots den noggrannhet med vilken de upprättas, icke alltid är helt fria från felaktigheter. Senast vid upprättandet av årets röstlängder har inträffat att ett icke alldeles ringa antal röstberättigade personer i dessa längder oriktigt antecknats såsom icke röstberättigade. I den mån felaktigheter förekommer har man att räkna med att dessa endast till viss del blir föremål för i behörig ordning gjorda anmärkningar och på så sätt rättade. Även riktigheten av det sist sagda bestyrkes av vad som förekommit vid tillkomsten av årets röstlängder. Frågan om att vidga rättelsemöjligheterna har uppmärksamats i tidigare sammanhang. Sålunda väcktes vid 1955 års riksdag motioner, i vilka framfördes förslag, att valnämnd skulle medges rätt att vid sitt justeringssammanträde rätta felaktigheter i röstlängd, även om formell anmärkning om felaktigheterna icke framställts inom laga tid. I sitt av riksdagen godkända utlåtande 1955:12 uttalade konstitutionsutskottet med anledning av motionerna, att någon befogenhet icke borde tillerkännas valnämnd att, utan att anmärkning framställts, företaga sådana rättelser i röstlängd att den, som enligt längden skulle vara röstberättigad, avfördes ur längden eller där antecknades såsom icke röstberättigad. En dylik befogenhet skulle enligt utskottet föranleda, att samtliga röstberättigade skulle behöva bevaka sin rätt vid det sammanträde, där frågor om rättelse i längden behandlades. Ett stadgande om rättighet eller skyldighet för valnämnd att företaga rättelse i fråga om personer, vilka icke upptagits såsom röstberättigade i den av lokal skattemyndighet upprättade röstlängden, fann utskottet också ägnat att inge betänkligheter. Oavsett huru bestämmelserna härom utformades, skulle det enligt utskottets uppfattning bland allmänheten kunna uppkomma misstankar om bristande objektivitet hos valnämnd.

Reglerna bör givetvis, såsom riksdagen funnit, vara så utformade, att ingen misstanke om bristande objektivitet vid röstlängdens fastställande kan uppkomma. Även andra skäl kan tala för att man framgår med en viss försiktighet, när det gäller att ändra nuvarande system. Principen om röstlängdens bindande verkan, som syftar till att åstadkomma en fast grundval för rösträtten och att möjliggöra valets snabba förrättande ävensom att i största utsträckning undanröja anledningar till valets överklagande med ty åtföljande risk för omval, är av stor betydelse. Jämväl andra intressen kräver emellertid beaktande. Det mycket angelägna intres-

set att i görligaste mån förebygga, att någon genom fel vid röstlängdens upprättande berövas möjlighet att utöva sin rösträtt, träder givetvis här i förgrunden. Icke minst med hänsyn till de fel, som i sådant hänseende förekommit i några av årets röstlängder, framstår det som påkallat att undersöka hur vidgade möjligheter att före valtillfället rätta dylika fel lämpligen skall kunna åvägabringas. Med hänsyn till sakens vikt bör en sådan undersökning snarast komma till stånd. I samband med denna undersökning bör också prövas om möjlighet finnes att upprätta röstlängd tidigare än som nu sker, så att tiden för framställande av anmärkningar icke sammanfaller med den vanligaste semesterperioden.

På hemställan av statsrådet Kling beslöt Kungl. Maj:t nämnda dag att bemyndiga honom att låta företaga en undersökning rörande upprättande av röstlängd i enlighet med vad som förordats i det ovan återgivna anförandet.

II. Gällande ordning

A. Folkbokföring

1. Inledning

Folkbokföring är den sammanfattande benämningen för *kyrkobokföring* — den fortlöpande befolkningsregistreringen — och *mantalsskrivning* — den årliga fixeringen av befolkningsläget per den 1 november — samt *registrering i anslutning härtill hos länsbyråer och riksbyrån för folkbokföring* (tidigare statistiska centralbyrån, numera centrala folkbokförings- och uppborgsnämnden).

De grundläggande bestämmelserna om folkbokföringen finns i folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469) [FBF], kungörelsen den 30 december 1946 (nr 801) angående kyrkobokföringen i riket [KBK] och kungörelsen den 25 augusti 1947 (nr 654) med vissa bestämmelser angående mantalsskrivning [MSK]. För folkbokföringen i Stockholm och Göteborg gäller särskilda bestämmelser i vissa avseenden (se under 5 nedan).

2. Kyrkobokföring

Envar skall — med vissa undantag — enligt 13 § FBF kyrkobokföras på den fastighet i en församling där han är *bosatt*. Beslut om kyrkobokföring fattas av pastor.

Vid den på pastorsämbetena ankommande registreringen inom folkbokföringsväsendet används ett flertal olika kyrkoböcker och register. Enligt 10 § FBF skall förutom vissa andra böcker obligatoriskt föras församlingsbok med tillhörande särskilda förteckningar, bl. a. över utländska undersåtar och personer som ej tillhör svenska kyrkan. Enligt 11 § KBK skall pastor också särskilt förteckna omyndigförklarade.

Kyrkobokföringen sker fortlöpande med ledning av anmälningar och underrättelser, som pastor erhåller från allmänheten och myndigheter.

Särskilt kan nämnas att den, som inkommit i riket från utrikes ort och blivit bosatt här, senast inom fjorton dagar efter bosättningen skall anmäla invandringen hos pastor. Vidare gäller att, om pastor vinner kännedom om att en person, som är upptagen i församlingsboken eller i boken över obefintliga, vistas i annan församling under sådana förhållanden, att han bör kyrkobokföras där, pastor utan uppskov skall underrätta pastorsämbetet

därstädes om förhållandet. Meddelanden om beslut i medborgarskapsärenden och ärenden om omyndigförklaring fås från vederbörande beslutsmyndigheter: Kungl. Maj:t (justitiedepartementet), länsstyrelse, underrätt m. fl.

Om registreringarna i kyrkoböckerna skall pastor i regel underrätta andra myndigheter, bl. a. vederbörande länsbyrå. Det förtjänar här särskilt anmärkas, att underrättelseskyldigheten dock ej omfattar registreringar i förteckningen över omyndigförklarade. Länsbyrån skall med ledning av underrättelserna hålla sitt register aktuellt.

3. Mantalsskrivning

Mantalsskrivning förrättas av den *lokala skattemyndigheten*. I stad, som ej tillhör fögderi, är *kronokamreraren* lokal skattemyndighet. I annan stad samt på landet är *häradsskrivaren* lokal skattemyndighet. Häradsskrivarens tjänsteåliggande framgår av häradsskrivarinstruktionen den 6 juni 1958 (nr 334), som för kronokamrerare motsvaras av kungörelse om kronokamrerare den 29 mars 1946 (nr 122). För Stockholm stad gäller särskilt uppbörsreglemente (SFS 1964: 888).

Mantalsskrivning innebär att de lokala skattemyndigheterna i mantalslängd uppför alla fysiska personer, som den 1 november skall vara kyrkobokförda i riket (35 § FBF). Syftet med mantalsskrivningen är att få befolkningsläget, sådant det är registrerat i kyrkoböckerna, avstämt mot det faktiska befolkningsläget den 1 november. Bl. a. kontrolleras att personer som flyttat fullgjort sin skyldighet att anmäla flyttning. Särskilda undersökningar görs också beträffande t. ex. sådana personer, vilka visserligen är kyrkobokförda men beträffande vilka kännedom saknas om på vilken fastighet de är bosatta.

Vid mantalsskrivningen genomförs också kontroll av att befolkningsregistreringen i länsbyråernas register överensstämmer med registreringen i kyrkoböckerna.

Mantalsskrivningen skall enligt 32 § FBF förrättas årligen kommunvis. Medborgarna skall medverka genom att lämna mantalsuppgifter. Envar, som rätteligen skall vara kyrkobokförd här i riket den 1 november, blir mantalsskriven här för påföljande år (mantalsåret). Mantalsskrivningen förrättas mellan den 15 oktober och den 20 december.

Vid en särskild förrättning inför pastor (*för-skrivning*) blir mantalsuppgifterna granskade och jämförda med kyrkoböckerna. Roteombud skall närvara vid förrättningen och medföra den roteförteckning han fått från länsstyrelsen. De förändringar, som framkommit vid förrättningen, meddelas av pastor till vederbörande länsbyrå. Sedan ändringarna införts i dess register, framställer länsbyrån stomme till mantalslängd (2 exemplar).

Sjelva mantalsskrivningen äger rum inför lokal skattemyndighet. Vid förrättningen skall pastor eller för honom förordnad ställföreträdare och roteombud närvara i erforderlig utsträckning. Förrättningsmannen skall

granska mantalsuppgifterna och övriga för mantalsskrivningen överlämnade eller företedda handlingar. Med ledning härav och av de upplysningar, som meddelas av de närvarande och som inhämtas ur kyrkoböckerna, skall han utreda vilka personer som bör mantalsskrivas i distriktet, överföras till bok över obefintliga eller avföras från nämnda bok eller församlingsbok. Förrättningsmannen skall dessutom fullständiga och rätta stommen till mantalslängd (50 § FBF).

Ett exemplar av stommen till mantalslängd insänds i rättat skick till länsbyrån av mantalsskrivningsförrättaren. Då samtliga frågor rörande mantalsskrivningen avgjorts, skall mantalsskrivningsförrättaren senast den 25 januari insända också det andra exemplaret.

Sedan länsbyråns register beretts med ledning av de inkomna under rättelserna, skall länsbyrån trycka mantalslängden och senast den 15 februari översända den till vederbörande mantalsskrivningsförrättare. Denne skall granska längden och underskriva den senast den 1 mars. Härigenom anses längden justerad. Anstånd med längdens justering kan komma ifråga, dock ej längre än till den 31 mars (28 § 2 mom. MSK). Länsbyråns register skall slutligen bringas i överensstämmelse med den justerade mantalslängden.

4. Registreringen hos länsbyrå och riksbyrå

Länsstyrelsen är länsbyrå för folkbokföringen. Länsbyrå för register över befolkningen inom länet. Det utgörs f. n. av adressplåtar. Vid varje länsbyrå finns en adressmaskinanläggning. Den består bl. a. av präglingsmaskiner. Med dessa inpräglas text på plåtarna. Vidare ingår elektriska adresstryckmaskiner och handtryckmaskiner. Tryckmaskinerna kan kopplas så, att avtryck erhålls endast för vissa åldersklasser, exempelvis vid framställning av röstlängder. Maskinfel, särskilt väljarfel, kan orsaka felaktigheter i avtrycket.

På adressplåtarna finns inpräglade namn, adress, födelsetid, födelsenummer, nationalitet, yrke, civilstånd m. m., men däremot ej uppgift om omtydligförklaring. Plåtarna aktualiseras fortlöpande, huvudsakligen med ledning av de meddelanden om förändringar i kyrkobokföringen som inkommer till länsbyrå från pastorsämbetena.

Det tryckande registret över de fysiska personerna utnyttjas dels årligen bl. a. för framställning av rotekort eller roteförteckning, stomme till mantalslängd, röstkort och stomme till röstlängd, dels vartannat år för framställning av eftertryck av mantalslängden för de politiska partiernas räkning.

5. Befolkningsregistreringen i Stockholm, Göteborg och Malmö

För *Stockholm* och *Göteborg* gäller kungörelsen den 19 december 1947 (nr 944) angående folkbokföringen i Stockholm och kungörelsen den 30

juni 1948 (nr 621) angående folkbokföringen i Göteborg. Bestämmelserna ersätter eller kompletterar i vissa hänseenden dem, som återges i FBF och KBK. Särregleringarna har sin grund i att uppboordsverken i Stockholm och Göteborg medverkar i den eljest på pastor ankommande kyrkobokföringen, bl. a. genom registrering i vissa urkunder och register (centralbokföring). Till centralbokföringen hör sålunda frågor rörande anteckning i kyrkobok eller folkregistret av nationalitet. Meddelanden om beslut enligt lagen den 22 juni 1950 om svenskt medborgarskap och enligt kungörelsen den 24 november 1950 med vissa bestämmelser rörande tillämpningen av denna lag skall sålunda till följd härav beträffande Stockholm och Göteborg lämnas till den lokala skattemyndigheten i stället för till pastor.

Mantalskrivningsförfarandet förenklas av särbestämmelser. Någon förskrivning hos pastor förekommer sålunda inte i Stockholm och Göteborg.

I *Stockholm, Göteborg och Malmö* förs register motsvarande länsbyråns av den lokala skattemyndigheten. Uppboordsverken i Stockholm, Göteborg och Malmö fungerar alltså inte bara som lokala skattemyndigheter utan också som länsbyråer.

6. Automatisk databehandling inom folkbokföringsväsendet

Termen databehandling är ett generellt begrepp för alla former av behandling av uppgifter. Uttrycket automatisk databehandling används för att beteckna den mekanisering och automatisering, som utmärker databehandlingen vid användandet av datamaskiner. Dessa är allenast snabba, uthålliga och tillförlitliga verkställare av detaljerade direktiv, som lämnas dem av människan. Maskinens arbetsgång följer ett s. k. program, som i sin tur består av en kedja av instruktioner. Datamaskinen kan sålunda ej själva ta initiativ eller på egen hand finna ut vad som skall göras i en situation, som ej förutsetts av den som gjort upp programmet.

Den grundläggande ordningen för folkbokföringen, som har till ändamål att åstadkomma en redovisning av den i Sverige bosatta befolkningen, ändras i och för sig inte av att ett automatiskt databehandlingssystem införs. Vad som händer är endast att mera avancerade tekniska hjälpmedel sätts in.

Enligt beslut av riksdagen (prop. 1963: 32; SU 41; rskr 101) skall länsbyråerna ersättas av datakontor och datamaskiner användas för arbetsuppgifter inom folkbokföringen. Förberedelserna för övergång till ett automatiskt databehandlingssystem (ADB-system) på folkbokföringsområdet skall påbörjas våren 1966 och pågå jämsides med de ordinarie rutinerna fram till hösten 1967. Förberedelserna leds av centrala folkbokförings- och uppboordsnämnden.

Uppboordsverket i *Stockholm*, som redan fått Kungl. Maj:ts tillstånd att övergångsvis använda datamaskiner för vissa arbetsuppgifter inom folkbokföring och uppboord, utnyttjar tills vidare sin adressmaskinanläggning för den fortlöpande personregistreringen och för den utgående aviseringen.

Erforderliga längder m. m., såsom röstlängder och röstkort, framställs däremot med datamaskiner som registrerat personuppgifterna på magnetband. Man räknar med att inom den närmaste tiden kunna lägga ned verksamheten helt vid adressmaskinanläggningen i Stockholm och enbart använda ADB-metod.

B. Upprättande av röstlängd

1. Inledning

Rösträtt vid andrakammarval äger enligt RO § 16 varje svensk medborgare, som senast under nästföregående kalenderår fyllt tjugo år. Före tillkomsten av 1966 års röstlängd gäller dock den äldre regeln om tjugoett års ålder som rösträttsvillkor. Den som på grund av domstols förklaring är eller efter uppnådd myndighetsålder skall förbli omyndig är enligt samma grundlagsbestämmelse utesluten från rösträtt. I RO § 16 stadgas vidare, att en röstlängd skall finnas och lända till efterrättelse vid valet i fråga om rösträtten. Det fastslås tillika, att det är förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst som skall gälla, även om förändring inträffar före valet.

Röstlängd för andrakammarval skall enligt 37 § lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen [ValL] upprättas för varje valdistrikt. Enligt 31 § ValL bildar varje kommun ett valdistrikt med vissa i paragrafen angivna undantag. Om beslut angående indelning i valdistrikt stadgas i 32 § ValL. Sådant beslut träder i tillämpning på tid som anges i beslutet.

Om röstlängd för kommunalval och kommunala beslut stadgas i kommunal vallag den 6 juni 1930 (nr 253) [KValL]. Enligt 7 § KValL skall röstlängd upprättas för varje kommun. Den skall emellertid uppläggas i särskilda delar, när det finns flera valdistrikt m. m. inom kommunen. I fråga om vad som skall utgöra valdistrikt gäller olika regler enligt 3 § KValL för de skilda slagen av kommunala enheter.

När en kommuns område skall delas genom indelningsändring, skall enligt 16 § lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ändring i kommunal och ecklesiastisk indelning särskild längd upprättas för varje del vid upprättandet av röstlängd för kommunen året innan ändringen träder i kraft. Det kan anmärkas att ändring i kommunal indelning enligt 12 § lagen skall träda i kraft vid det kalenderårs början, som Kungl. Maj:t bestämmer. Ikraftträdandet får dock inte äga rum tidigare än åtta månader efter det förordnandet om ändringen meddelats.

De grundläggande bestämmelserna om röstlängd vid andrakammarval i RO § 16 kompletteras av mera detaljerade regler i 37—53 §§ ValL. Enligt 38 § ValL skall förhållandena den 10 juni tas till utgångspunkt vid röstlängdens upprättande. Envar myndig person, om vilken upplysning ej vinnas, att han denna dag brister i något av villkoren för rösträtt — myndig ålder

och svenskt medborgarskap — skall sålunda antecknas som röstberättigad i röstlängden för sitt valdistrikt. Förändringar i vederbörandes status, som inträffar efter den 10 juni, beaktas sålunda i princip ej. Såsom framgår av det följande finns dock möjlighet att vid prövning av anmärkning få förändringar beaktade som hänför sig till tiden efter den 10 juni.

Beträffande upprättande av röstlängd för kommunalval gäller enligt 8 § KVAL samma ordning med den skillnad som betingas av olikheten i fråga om villkoren för rösträtt vid kyrkliga val. Som hinder mot rösträtt tillkommer i detta hänseende avsaknad av medlemskap i svenska kyrkan samt tillhörighet till icke territoriell församling.

Närmare föreskrifter om röstlängd har meddelats i kungörelsen den 18 april 1947 (nr 186) om upprättande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare samt av kommunal röstlängd [RöstlK]. Enligt 1 § RöstlK skall röstlängd för andrakammarval och kommunal röstlängd upprättas som en gemensam handling i två exemplar.

Röstlängd tillkommer i två etapper, av vilka den ena är förlagd till lokal skattemyndighet och den andra till valnämnden.

2. Lokal skattemyndighets uppgifter

Som underlag för röstlängderna mottar lokal skattemyndighet från länsbyrån stommarna, som framställts med hjälp av mantalslängden. Arbetet med stommarna börjar hos länsbyrån så snart dess register bringats i överensstämmelse med den justerade mantalslängden. Stommarna består av avtryck av personplåtarna för de inom valdistriktet mantalsskrivna personer, som uppnått eller under kalenderåret uppnår rösträttsåldern. De upprättas i två exemplar, ett original och en kopia (2 § RöstlK), och skall vara lokal skattemyndighet till handa senast den 12 juni. I allmänhet överlämnas de emellertid till denna redan i mars eller april.

Sedan stommarna anlänt till den lokala skattemyndigheten, börjar arbetet med att iordningställa röstlängden. Rutinerna växlar något mellan olika lokala skattemyndigheter. Vissa avvikelser förekommer därför från den ordning, som redovisas i det följande.

Följande arbetsmoment kan urskiljas i framställandet av röstlängderna:

a) Stommarna genomgås i syfte att utröna förekommande hinder mot rösträtt, nämligen avsaknad av svenskt medborgarskap och omyndighet samt, i fråga om kyrkliga val, avsaknad av medlemskap i svenska kyrkan och tillhörighet till icke territoriell församling. Hinder på grund av avsaknad av svenskt medborgarskap utläses av plåtavtrycket, där med två bokstäver framför födelsedatum anges ett utländskt medborgarskap, t. ex. FI för finländsk medborgare. Omyndighet på grund av underårighet framgår direkt av födelsedatum. Beslut om omyndigförklaring redovisas däremot ej på plåtavtrycket genom särskild markering. Hinder mot rösträtt på denna grund kan därför inte markerats under förevarande arbetsmoment.

Avsaknad av medlemskap i svenska kyrkan framgår av en markering i plåten — ett årtal framför födelseorten — som anger året för utträde ur svenska kyrkan. Tillhörighet till icke territoriell församling framgår av en bokstavsförkortning av församlingens namn.

Funna hinder markeras i röstlängdens anteckningskolumn genom noteringarna »Utlänning», »Rösträtt först år 19...» (för den som på grund av underårighet inte förrän nästa år är röstberättigad) respektive »Ej rösträtt på kyrkostämman, vid kyrkofullmäktigeval och prästval».

b) Röstlängdens original exemplar kollationeras mot mantalslängden beträffande efternamn och ett förnamn samt födelseårtalet för varje person som skall tas med i stommen. Härigenom vinnas kontroll av att inga i mantalslängden upptagna namn borttappats vid tryckningen av stommarna till röstlängden. Arbetsmomentet innefattar också efterkontroll av att de tidigare utsatta hindermarkeringarna är riktiga.

Upptäcks vid kontrolläsningen att någon i mantalslängden uppförd person saknas i röstlängden, tillskrivs hans personuppgifter i slutet av röstlängden omedelbart efter den sista tryckta raden, medan på den plats i längden där han bort tas upp hänvisas till rummet i fråga. Befinns att någon, som på grund av underårighet inte är röstberättigad, av misstag medtagits i röstlängden, överkorsas trycket. Alla ändringar görs med blå skrift i båda exemplaren.

c) Stommarna till röstlängderna bygges som nämnts på mantalslängderna. Dessas uppgifter hänför sig till förhållandena vid mantalsskrivningsförrättningen och är följaktligen inte fullt aktuella per den 10 juni. En ajourföring av materialet fordras därför, för att det skall uppfylla kravet i 38 § ValL att återge läget den 10 juni. Vidare saknas fortfarande uppgifter om omyndigförklaringar. Underlag för erforderliga kompletteringar fås genom uppgifter från pastorsämbeten.

Pastor skall enligt 3 § RöstlK senast den 12 juni lämna meddelanden på särskild uppgiftsblankett till den lokala skattemyndigheten i vissa hänseenden beträffande de personer inom församlingen, som uppnått eller under året uppnår rösträttsåldern. Uppgift skall lämnas om någon under tiden från mantalsskrivningsförrättningen till och med den 10 juni blivit svensk medborgare eller inträtt i eller utträtt ur svenska kyrkan. Vidare skall uppgift lämnas på *samtliga* i församlingen, som den 10 juni är omyndigförklarade. Finns intet att meddela i nämnda hänseenden, skall i stället anmälan göras härom på blanketten.

Den lokala skattemyndigheten avstämmer röstlängderna mot de uppgifter som pastor lämnar. Har t. ex. en person blivit svensk medborgare, överstryks de två bokstäver, som tidigare markerat hans utländska medborgarskap. Samtidigt överkorsas markeringen av hinder mot rösträtt. Uppgift om omyndigförklaring föranleder utsättande av hindermarkering i anteckningskolumnen o. s. v.

Det förtjänar anmärkas, att varken pastor eller annan myndighet ålagts att lämna meddelande om huruvida några personer förlorat svenskt medborgarskap under tiden från mantalsskrivningsförrättningen till och med den 10 juni. Rösträtten för den, som förlorar svenskt medborgarskap under nämnda tidsperiod, blir därför i praktiken beroende av om länsbyrån får avisering från pastor och ändrar adressplåten före eller efter tryckningen av stommen till röstlängden. Har ändringen av medborgarskapsförhållandet införts på adressplåten, kommer lokal skattemyndighet att följa den upplysning trycket lämnar och markera hinder för rösträtt. I annat fall blir personen uppförd bland de röstberättigade, trots att han den 10 juni ej är svensk medborgare.

Rörande beslut i mantalsskrivningsmål, som delgetts lokal skattemyndighet efter mantalslängdens justeringsdag men före den tidpunkt då röstlängden skall vara upprättad, är praxis växlande. Vissa lokala skattemyndigheter hävdar, att det är personbeståndet sådant det befinner sig den dag då mantalslängden justeras, som skall införas i röstlängden, medan andra rättar röstlängderna med ledning av de utslag i mantalsskrivningsmål som kommer dem till handa t. o. m. den 10 juni. Risk föreligger härigenom att en person kan komma att uppföras i röstlängd på två håll eller på intet håll. Röstlängd skall enligt 38 § ValL och 9 § KValL föreligga före den 30 juni. I och med avstämningen mot pastorsämbetets uppgifter har den lokala skattemyndigheten slutfört sin del av arbetet på röstlängden. För myndigheten återstår allenast att senast den 30 juni avsända eller avlämna längden till valnämnden (39 § ValL och 9 § KValL). Ansvaret för röstlängden övergår härefter till valnämnden och — i vissa avseenden — länsstyrelsen.

3. Stockholms stads uppboordsverks arbetsuppgifter avseende röstlängderna

I Stockholm förs registret över befolkningen av uppboordsverket, som på samma gång är lokal skattemyndighet och länsbyrå för folkbokföringen. Som underlag för den kontroll och komplettering av stommar till röstlängd, som uppboordsverket gör i sin egenskap av lokal skattemyndighet, tjänar i likhet med vad som gäller i landet i övrigt den justerade mantalslängden och från pastor inkomna underrättelser.

Som tidigare omnämnts i annat sammanhang (sid. 39) har uppboordsverket fått Kungl. Maj:ts tillstånd att använda datamaskiner för vissa arbetsuppgifter inom folkbokföringen. Införandet av automatisk databehandling har medfört att befolkningen under en övergångstid finns registrerad såväl i ett register av adressplåtar som i ett magnetbandsregister. Magnetbandsregistret har upplagts med 1961 års mantalslängd som underlag. Från pastor m. fl. inkommande underrättelser om inträffade ändringar i de data som registrerats inom folkbokföringen tillförs plåtregistret. Ändringarna präglas in i plåtarna. Härefter framställs behövlige avtryckskort för avisering m. m. För avisering till magnetbandsregistret framställs speciella avtryckskort,

på vilka de i plåtregistret gjorda ändringarna markerats särskilt. Dessa avtryckskort utgör underlag för stansning av registerändringsuppgifterna i de hålkort, med vilkas hjälp ändringarna överförs till magnetbanden.

Avsikten är att plåtregistret skall läggas ned, när övergången till automatisk databehandling inom personredovisningen är slutförd i sin helhet.

Mantalslängd och stomme till röstlängd framställdes för första gången med ledning av personuppgifterna i magnetbandsregistret år 1964.

Uppbördsverkets arbetsrutiner för färdigställande av röstlängderna överensstämmer i stort sett med det för landet i övrigt gällande arbetsförlopp, vilket beskrivits i föregående avsnitt 2. Ett undantag utgör dock utsättandet av hindermarkeringar. I detta avseende har i Stockholm genomförts ett automatiserat förfarande med hjälp av ADB-tekniken. Datamaskinen har sålunda programmerats att i samband med utskriften av de personuppgifter, som skall redovisas för vederbörande person i röstlängden, undersöka, huruvida de i magnetbandet redovisade persondata är av sådan art att de konstituerar hinder för rösträtt. Maskinen framräknar med ledning av uppgiften om födelsetiden om vederbörande har rösträtt först påföljande år och, om så är fallet, utskriver den uppgiften i en speciell kolumn i längden. Vidare undersöks med ledning av uppgifterna i magnetbandet person för person om någon inte är svensk medborgare, har utträtt ur svenska kyrkan eller tillhör icke-territoriell församling. Datamaskinen utskriver i förekommande fall hindermarkeringar i vederbörliga kolumner. Dessa följer omedelbart efter de på samma rad utskrivna personuppgifterna. Uppgift om omyndighet registreras däremot inte i magnetbanden. Därav betingad hindermarkering tillförs därför längden manuellt på grundval av de från pastor inkomna uppgifterna. Ändringar, som inträffat före den 10 juni framställningsåret men inte hunnit att tillföras magnetbandet, föranleder likaledes manuella anteckningar i röstlängden.

I likhet med landets övriga lokala skattemyndigheter skall uppboördsverket i Stockholm överlämna röstlängderna till valnämnden senast den 30 juni.

4. Valnämndens uppgifter

För varje valdistrikt finns en valnämnd. Den består av fem inom distriktet boende personer. Mandattiden är fyra år. Ordföranden och hans suppleant förordnas av länsstyrelsen, medan övriga ledamöter och deras suppleanter väljs av kommunen. Valnämnden är gemensam för andrakammarval och kommunalval. Dess uppgifter anges i 40—50 §§ValL. I 9 § KValL hänvisas till dessa bestämmelser.

Efter mottagandet av röstlängden skall valnämnden vidtaga två åtgärder, nämligen dels framlägga längden för allmän granskning, dels sända personliga underrättelser till envar i röstlängden upptagen person, som antecknats däri som ej röstberättigad.

Röstlängden skall vara framlagd för allmänhetens granskning från och

med den 6 till och med den 12 juli på lämpligt ställe inom valdistriktet och under behörig tillsyn. Länsstyrelsen skall senast den 30 juni kungöra tid och ställe för framläggandet jämte meddelande om vad som gäller i fråga om anmärkning mot röstlängd.

En personlig underrättelse om hinder för rösträtt skall ange de omständigheter, på grund av vilka vederbörande uteslutits från rösträtt. Vidare skall upplysning lämnas om tid och sätt för framställande av anmärkning mot röstlängden och om tid och ställe för prövning av framställd anmärkning. Underrättelsen skall utgå ofördröjligen och sändas med posten. Underrättelse behöver dock inte sändas till den, som saknar stadigt hemvist. Försändelserna går som lösbrev.

Motiven till den skildrade ordningen framgår av ett uttalande av departementschefen i prop. 1905: 26 s. 24. Där framhålls, att det i stora städer ej är möjligt att vidtaga en anordning varigenom valmännen under den begränsade tid det gäller skall kunna var för sig granska röstlängden utan att underkastas orimliga uppoffringar. Även på landsbygden skulle ett sådant förfarande kunna bli betungande. Enär röstlängden avsåges skola bli ovillkorligt bindande, vore det av vikt att den bleve så fri från felaktigheter som möjligt. Detta syfte befordrades kraftigt genom de skriftliga underrättelserna.

Då röstlängden framläggs, är den ej i slutgiltigt skick. Fortfarande kan ändringar göras. Annan möjlighet till ändring än anmärkningsvägen och den besvärsgång, som ansluter sig till denna, står dock ej till buds.

I fråga om anmärkning mot röstlängd gäller följande. Den skall framställas senast den 18 juli. Anmärkningsrätt tillkommer dels den som uteslutits från rösträtt, dels den som anser att annan oriktigt upptagits som röstberättigad. Ett anmärkningsyrkande kan alltså syfta antingen till att den som anmärker skall införas bland de röstberättigade eller till att viss annan person skall antecknas som ej röstberättigad. Om anmärkningsgrunderna sägs intet i ValL. Däremot förklaras i 45 § ValL att den, mot vilkens rösträtt anmärkning framställts, har rätt att vid valnämndens sammanträde åberopa jämväl omständigheter som inträffat efter den 18 juli. Den ifrågavarande rätten att grunda sitt yrkande också på omständigheter, som inträffat efter den 10 juni, t. ex. på att svenskt medborgarskap förvärvats eller myndigförklaring skett efter denna dag, torde tillkomma ej allenast den, mot vilkens rösträtt anmärkning framställts, utan även den, som för sig gör anspråk på rösträtt. Se härom följande uttalande av departementschefen i prop. 1904: 51 s. 30:

Kommitténs med sträng konsekvens genomförda förslag afser, att härvid icke skulle få åberopas någon omständighet, som inträffat efter den 30 april. Enligt min mening synes det dock icke medföra någon olägenhet, om de, hvilka i längden icke upptagits såsom röstberättigade, finge rätt att vid framställande af sina anmärkningar åberopa och styrka omständighet, som inträffat äfven efter den 30 april intill tiden för anmärknings ingifvande. Om således en person från

rösträtt uteslutits på den grund, att han ej fullgjort sin skattskyldighet, skulle det vara honom tillåtet att senast den 3 juni betala ogulden skatt och vid anmärkningens ingifvande förete bevis därom. Genom ett sådant medgifvande skulle den tidpunkt, inom hvilken villkoren för valrätt skola vara uppfyllda, icke obetydligt framflyttats. Hvad särskildt angår skattskyldighetens fullgörande skulle genom denna framflyttning vinnas, att tillfälle bereddes en hvar, som försummat sig i afseende å skattebetalningen, att, efter det han på sätt förut nämnts därom erhållit underrättelse, godtgöra sin försummelse. Och då, såsom jag förut uppgifvit, bland rösträttsvillkoren ej skulle ingå betalning af skatt, som förfaller under det löpande året, torde i afseende å skattebetalningen hafva medgifvits all den lättnad, som rimligen kan begäras. Genomförandet af nu ifrågasatta anordning påkallar ingen väsentlig ändring i den af kommittén föreslagna 12 § valagen; endast någon mindre jämkning af ordalagen synes erforderlig.

Om det således skall vara tillåtet för den, hvilken i röstlängden ej upptagits såsom röstberättigad, att intill den 3 juni fullgöra, hvad som af honom blifvit efter-satt, så lärer det vara billigt att den, hvilken upptagits såsom röstberättigad men mot hvilken anmärkning framställts, ock må äga viss tid på sig att fullgöra, hvad som för honom brister i afseende å valrättsvillkorens uppfyllande. För detta ändamål synes rådrum kunna lämnas honom till pröfnings-sammanträdet. Den ändring af kommitténs förslag, som häraf föranledes, berör vallagens 15 §, hvilken sålunda torde böra innehålla medgifvande att de, mot hvilka i fråga om deras rösträtt anmärkningar blifvit framställda, äga att vid pröfnings-sammanträdet åberopa jämväl omständighet, som inträffat efter den 3 juni. I fråga om rätten att vid pröfnings-sammanträdet bemöta gjorda anmärkningar, synes sådan rätt böra tillkomma icke blott dem, mot hvilka anmärkning i fråga om rösträtten framstälts, utan äfven för de fall, då någon gjort anspråk att själf varda upptagen såsom röstberättigad, en hvar som vill bestrida sådant anspråk. Särskildt med hänsyn till den lättnad i beviskyldighet, som skulle medgifvas de nyinflyttade, torde det vara nödigt att uttryckligen förbehålla andra valmän rätten till bemötande av nyss omförmälda anspråk.

Omständighet, som inträffar efter den 18 juli, torde däremot ej kunna åberopas till stöd på anmärkning.

En anmärkning skall enligt 42 § ValL avfattas skriftligen och vara åtföljd av de bevis klaganden vill åberopa. Handlingarna skall inges till valnämndens ordförande. För sent inkommen anmärkning får enligt 44 § ValL inte prövas.

Gör någon i rätt tid anmärkning med påstående att annan obehörigen upptagits som röstberättigad i röstlängden, skall valnämndens ordförande enligt 43 § ValL ofördröjligen sända underrättelse till denne med allmänna posten och upplysa om dagen för anmärkningens prövning.

Framställd anmärkning skall enligt 45 § ValL prövas av valnämnden vid offentligt sammanträde den 25 juli. Vid sammanträdet skall tillfälle lämnas den, mot vilkens rösträtt anmärkning framställts, att bemöta anmärkningen. Varje anmärkning skall göras till föremål för särskilt beslut. Det skall i korthet återge de skäl, på vilka det grundas, och avkunnas senast dagen efter slutad förhandling. Det skall dokumenteras genom att tecknas på själva anmärkningskriften. Vidare skall i röstlängden införas den rättelse, som föranleds av beslutet. Den sålunda rättade röstlängden underskrivs

av valnämnden. För den händelse någon anmärkning ej gjorts mot röstlängden inom behörig tid, skall i stället intyg tecknas därom på längden av valnämndens ordförande.

5. Klagoförfarandet

Mot valnämndens beslut över en anmärkning får talan enligt 46 § ValL föras genom besvär hos länsstyrelsen. Den som vill klaga har att göra anmälan härom hos valnämndens ordförande senast på tredje dagen efter den då beslutet avkunnades. Själva besvären skall inges till länsstyrelsen senast på tionde dagen från sistnämnda dag. Avser besvären annans rösträtt än klagandens, åligger det klaganden att kommunicera ett exemplar av besvärshandlingarna med denne och inom viss tid inkomma med bevis om delgivningen. Försummas något av detta, får enligt 47 § ValL besvären ej prövas. Den, mot vars rösträtt besvär anförts, har enligt 48 § ValL rätt att inom viss tid inkomma med förklaring till länsstyrelsen.

Föreskriften om särskild besvärsmålan har till syfte att ge länsstyrelsen tillgång till de av valnämnden prövade handlingarna utan särskild rekvisition och därav följande tidsutdräkt. När en besvärsmålan inkommer, åligger det därför valnämndens ordförande att omgående insända nämndens handlingar och utdrag ur röstlängden i de delar som berörs till länsstyrelsen.

Länsstyrelsens beslut i ett besvärsmål skall enligt 50 § ValL tecknas på besvärshandlingarna. Dessa återsänds därefter till valnämndens ordförande, som inför eventuella rättelser i röstlängden.

Över länsstyrelsens beslut i besvärsmål får enligt 51 § ValL ej klagas särskilt. Om besvär sedermera skulle föras över valförrättning, vid vilken beslutet tjänat till efterrättelse, får emellertid i sammanhang därmed talan fullföljas också mot beslutet i besvärsmålet.

Särskilda rättsmedel i form av resning har i rättspraxis ansetts ej kunna ifrågakomma beträffande röstlängd. En sökande hade felaktigt ej medtagits i röstlängden. Han hemställde, att Kungl. Maj:t måtte, med undanröjande av den lokala skattemyndighetens åtgärd att inte ta upp honom i röstlängden, förordna, att han skulle införas i längden, så att han fick möjlighet att utöva sin rösträtt vid valet den 20 september 1964. Regeringsrätten fann i utslag den 10 september 1964 (RÅ 1964 I 129) att ansökningen inte kunde bifallas med hänsyn till de regler, som enligt ValL gäller för upprättande av röstlängd och dess rättsverkan. Ett regeringsråd var av skiljaktig mening och anförde: »Av handlingarna framgår klart att Sjöstrand vid tiden för röstlängdens tillkomst uppfyllt de villkor, som gälla för rätten att delta i val till riksdagens andra kammare. Vid nu angivna förhållande är det tydligt att Sjöstrand bort såsom röstberättigad upptagas i röstlängden. Att så likväl ej skett beror på den felaktighet av formell art som förelupit vid röstlängdens upprättande. På grund härav och då efter röstlängdens

tillkomst någon ändring ej skett beträffande de förhållanden som äro av betydelse för Sjöstrands rätt att deltaga i val prövar jag rättvist att — oaktat anmärkning mot röstlängden ej blivit i vederbörlig ordning framställd — med beviljande av resning visa målet åter till valnämnden för vidtagande av omedelbar rättelse».

Regeringsrätten hade samma dag (RÅ 1964 I 128) också att pröva en ansökan om resning eller alternativt återställande av försutten tid för rättelse av felaktigheter i röstlängd, som bestod däri att i röstlängd upptagna personer oriktigt antecknats som ej röstberättigade. Underrättelserna om utslutning från rösträtt hade inte nått mottagarna förrän efter anmärkningstidens utgång. Ansökningen avsågs av regeringsrätten genom beslut den 10 september 1964 på samma skäl, som i det nyss återgivna fallet. Det regeringsråd, som varit av skiljaktig mening i nämnda mål, yppade samma mening i detta fall.

6. Röstlängdens vitsord

Röstlängd, som framlagts i föreskriven ordning, skall enligt 52 § ValL och 10 § KValL i princip lända till ovillkorlig efterrättelse i det framlagda skicket vid val som hålls under tiden efter valnämndens sammanträde den 25 juli till dess ny röstlängd kommit till stånd på samma sätt. De enda rättelser i röstlängden som får göras är de som föranleds av valnämndens beslut över anmärkningar, länsstyrelsens beslut i anledning av besvär över valnämndens beslut över anmärkning eller regeringsrättens utslag i mål om besvär över valförrättning.

Om den ovan skildrade ordningen för röstlängds tillkomst uttalade KU i sitt av riksdagen bifallna betänkande i anledning av en motion vid 1914 års senare lagtima riksdag (KU 1914: 10 s. 6) bl. a. följande:

Såsom av förestående redogörelse framgår, har lagstiftaren sökt i olika avseenden uppställa garantier för att en röstberättigad person ej skall genom felaktighet i röstlängden berövas sin rösträtt, i det att å ena sidan längden upprättas under ämbetsansvar, nämligen av den tjänsteman, som ombesörjer uppläggandet av den till grund för röstlängden liggande mantalslängden, samt å andra sidan blivit i lag fastslagen en tid av sju dagar, under vilken längden skall vara lätt tillgänglig för allmänhetens granskning. Till yttermera säkerhet är det föreskrivet, att i stort sett envar i röstlängden upptagen person, som därstädes anges såsom icke röstberättigad, skall om detta förhållande erhålla personlig underrättelse med allmänna posten. Däremot har av självklara skäl denna garanti ej kunnat beredas dem, som av en eller annan anledning ej fått sina namn upptagna i röstlängden.

Det är för fall av sistberörda art, d. v. s. för skyddande av sådana personers rösträtt, som saknas i röstlängden, ehuru de bort vara däri upptagna, som motionären önskar nya garantier utöver de redan befintliga. Utskottet vill icke förneka det behjärtansvärda i detta syfte, då det måste anses i och för sig högeligen angeläget att i möjligaste mån förekomma, att en röstberättigad person utan eget förvållande berövas sin rösträtt. Emellertid finner utskottet den av motionären ifrågasatta utvägen, enligt vilken valnämnden skulle vid ansvarspåföljd åläggas

att jämföra röstlängden med mantalslängden, föga ägnad att verka i åsyftad riktning, i synnerhet som i de flesta fall, då personer icke, såsom sig bort, upptagits i röstlängden, orsaken därtill torde vara att söka i felaktighet vid mantalslängdens uppläggande och ej i förbiseende vid överförandet av namn från mantalslängden till röstlängden. Å andra sidan skulle det av motionären föreslagna förfarandet medföra åtskilliga praktiska svårigheter och stor omgång för valnämnderna. Slutligen bör det framhållas, att, såsom ovan påpekats, redan nu röstlängden upprättas under ämbetsansvar, vadan ett felaktigt förfarande därvid är att anse såsom tjänsteförseelse.

Över huvud taget lärer någon ytterligare garanti för rösträtten i förevarande fall ej stå att vinna, med mindre den hos oss numera gällande grundsatsen om den vederbörligen rättade röstlängdens ovillkorliga vitsord upppoffras. Motionären pekar ock på denna utväg såsom en möjlighet. Nämda princip är emellertid enligt utskottets mening av den grundläggande betydelse och det praktiska värde, såväl ur synpunkten av valets snabba förrättande som med hänsyn till önskvärdheten av att i största möjliga utsträckning undanröja anledningar till valets överklagande, att utskottet icke kan förorda dess brytande. På grund av dessa skäl har utskottet ej kunnat tillstyrka bifall till motionen.

KU fick anledning att ta förnyad ställning till samma fråga 40 år senare i anledning av motioner vid 1955 års riksdag (I: 82 och II: 109) angående viss ändring av bestämmelserna om röstlängds upprättande och fastställande. Ur KU:s avstyrkande betänkande i anledning av motionerna (KU 1955: 12 s. 2), vilket bifölls av riksdagen, återges följande:

I motionerna anmärkes, att vallagarna sakna uppgifter om valnämnds och magistrats behörighet att själva taga initiativ till rättelser av felaktigheter i röstlängden. Enligt motionärerna skulle det ha inträffat, att hela kvarter överhoppats vid röstlängdens framställande; om sådant fel upptäcktes först vid det stadgade justeringssammanträdet, borde valnämnd och magistrat ha skyldighet att vidtaga lämplig åtgärd. Det hade vidare förekommit, att personer, som i röstlängden antecknats såsom utlänningar ehuru de erhållit svenskt medborgarskap, förlorat sin rösträtt på grund av att de, efter att från valnämnden ha erhållit vederbörlig underrättelse, ingivit anmärkning för sent, varför valnämnden ansett sig icke kunna upptaga anmärkningen till prövning. Felet hade, framhålla motionärerna, i detta fall varit uppenbart och lätt att kontrollera. Valnämnd och magistrat borde enligt motionärernas mening ha rätt att — när kännedom om felaktighet föreligger vid det lagstadgade sammanträdet för röstlängdens fastställande — företaga rättelse, även om formell anmärkning inom laga tid ej kan anses föreligga.

Motionerna vila på en självklart riktig uppfattning om angelägenheten av att i görligaste mån söka förekomma, att röstberättigade personer utan eget förvillande berövas sin rösträtt. Gällande bestämmelser om röstlängds upprättande och justering samt om längdens bindande verkan, vilka bestämmelser i huvudsak oförändrade överförts från 1909 års lag om val till riksdagen, ha till syfte att åstadkomma en på en gång fast och riktig grundval för rösträtten. — — — —

Motionärerna vilja endast införa föreskrifter om skyldighet eller rättighet för valnämnd och magistrat att vid justeringssammanträdet företaga rättelse i röstlängden, även om anmärkning ej framställts. Enligt motionärernas förslag, sådant detta formulerats, skulle valnämnden och magistraten få rättighet eller skyldighet att, utan att anmärkning framställts, företaga rättelse icke blott i fråga om personer, vilka i den vederbörligen upprättade men ej justerade längden icke upptagits såsom röstberättigade, utan även sålunda, att den, som enligt röstlängden

III. Nordisk rätt

Danmark

Bestämmelserna om rösträtt vid folketingsval finns i lov nr 171 af 31. marts 1953 om valg till folketinget. Inledningsvis slås där fast, att ingen kan utöva rösträtt utan att vara upptagen i röstlängden (valglisten).

Valgliste upprättas årligen kommunvis och gäller från den 1 mars till den sista februari. Uppgiften ankommer på kommunalbestyrelsen. Valglisten iordningställs under de sista 14 dagarna i januari. Under tiden den 1—8 februari skall den vara framlagd för allmän granskning. Klagan må föras över valglisten senast den 12 februari. Klagorätt tillkommer den som tror sig utan fog vara utelämnad eller som menar att annan oberättigat upptagits som röstberättigad.

Klagomålen mot valglisten prövas av kommunalbestyrelsen vid sammanträde, som skall hållas senast den 26 februari. Beslutade ändringar införs i röstlängden som därefter underskrivs. Mot kommunalbestyrelsens beslut kan talan ej föras i administrativ väg. Den som vägrats rösträtt äger emellertid få frågan prövad av allmän domstol. Visar det sig under loppet av valglistens giltighetsår att någon på grund av fel vid dess utarbetande inte upptagits däri, äger kommunalbestyrelsen vidtaga rättelse vid sammanträde som får hållas senast tre dagar före valdagen. Eljest får valglisten ej ändras, utom i anledning av domstols dom i mål om talan mot kommunalbestyrelsens beslut att förvägra någon rösträtt.

Finland

Enligt lagen den 30 juni 1955 om riksdagsmannaval uppgörs vallängd för ettvarrt röstningsområde av dess valnämnd. Längden skall, underskriven av valnämnden, vara framlagd för granskning under tiden den 15—21 mars. Den, som anser att han obehörigen utelämnats ur vallängden eller däri antecknats sakna rösträtt, får framställa skriftligt eller muntligt yrkande om rättelse hos valnämnden vid sammanträde, som skall hållas den 4 april, eller också skriftligt yrkande dessförinnan hos valnämndens ordförande. Anser någon att annan obehörigen upptagits i vallängden som röstberättigad, får han senast den 25 mars inlämna skriftligt yrkande om rättelse. Ett yrkande om rättelse får grundas också på sådana omständigheter som

inträffat efter vallängdens undertecknande. Valnämndens beslut över yrkande om rättelse får överklagas hos länsstyrelsen. Efter ansökan om fullföljdstillstånd kan besvär över länsstyrelsens utslag i ärende om rättelse av vallängd bli föremål för prövning i högsta förvaltningsdomstolen.

En särskild rätt till talan mot vallängd tillkommer vederbörande mantals-skrivningsmyndighet. Myndigheten äger rätt att på tjänstens vägnar yrka rättelse, när den anser att någon obehörigen har utelämnats ur vallängden eller däri antecknats sakna rösträtt eller vara röstberättigad. Samma fatalietider gäller som då enskild person klagar.

Vallängd som vunnit laga kraft skall oförändrad iakttas vid valet.

Norge

Bestämmelserna om röstlängd (manttall) vid stortingsval finns i lov den 17 desember 1920 om stortingsvalg. Manttall upprättas de år då stortingsval hålls. Manttallsförearen skall göra ett utkast till manttall och en lista över dem som han ansett ej kunna införas i röstlängden, dock endast beträffande sådana, om vilka han är tveksam eller som själva yrkat att bli införda. Utkastet till röstlängd och lista genomgås av en manttallsnevnd, som beslutar om röstlängdens slutgiltiga innehåll. Röstlängden skall utläggas för allmän granskning senast trettiofemte dagen före valet.

Efter det längden utlagts kan ingen införelse göras i den utom efter beslut av valgstyret i anledning av klagan, som skall ha inkommit till styret senast den adertonde dagen före valet, eller på grund av uppdagat fel eller i anledning av framställning från den som efter den 30 juni flyttat från ett valdistrikt till ett annat. Samma regel gäller för uteslutning ur längden. Valgstyret äger dock också utan klagan besluta om sådan åtgärd på grund av förändring, som inträtt i någons rösträttskvalifikation. Sådana beslut fattas av valgstyret vid sammanträde, som skall hållas en av de tio sista dagarna före valet.

IV. Felrisker i nuvarande system

Från länsstyrelserna har utredningen inhämtat bl. a. vissa uppgifter om de felaktigheter, som förekommit i röstlängder framställda åren 1962 och 1964. Undersökningens resultat framgår av nedanstående tabell (s. 58).

Av undersökningen framgår, att det i flera fall kunnat konstateras, att personer felaktigt hindrats eller tillåtits att utöva sin rösträtt. Någon säker uppskattning av det totala antalet dylika felaktigheter i riket har dock inte kunnat erhållas. Som framgår av tabellen utgjorde antalet konstaterade felaktigheter, som upptäckts först efter röstlängdens justering, 48 valåret 1962 och 92 valåret 1964. Befolkningsunderlaget omfattar drygt 6,8 miljoner personer. I arbetet med framställningen av röstlängden deltar som framgått av beskrivningen av gällande ordning flera myndigheter. Arbetet är till stor del manuellt och medför ett omfattande rapporterings- och överföringsarbete, som erfarenhetsmässigt innesluter betydande felrisker. Att inom ramen för nuvarande system och med föreliggande omfattning av arbetsmaterialet kunna skapa ett kontrollsystem, som skänker absolut säkerhet för att inga fel skall passera oupptäckta, kan betraktas som nära nog omöjligt. Under de givna förutsättningarna synes systemet ha fungerat relativt tillfredsställande. Utredningen avser emellertid att föreslå vissa åtgärder

Typ av felaktigheter	Antal felaktigheter			
	1962		1964	
	Rättad	Ej rättad	Rättad	Ej rättad
Anteckning om utländskt medborgarskap har skett trots förvärv av svenskt	1		4	1
Anteckning om omyndigförklaring har ej skett		8	3	4
Anteckning om utländskt medborgarskap har ej skett				1
Anteckning om att rösträtt förelegat först 1965 har ej skett				1
Anteckning om omyndigförklaring påförd fel person			1	
Medlem i svenska statskyrkan har angetts som ej röstberättigad vid kyrkostämma, kyrkofullmäktigeval och prästval	1			

för att ytterligare reducera felriskerna. Dessa analyseras närmare i det följande.

1. Felaktiga hindermarkeringar

Vid undersökningen har några länsstyrelser närmare angivit typer av felaktigheter. Därav framgår, att det till övervägande del är markeringarna i röstlängd av hinder för rösträtt som blivit oriktiga. Länsstyrelsen i Skaraborgs län redovisar exempelvis på s. 53 återgivna sammanställning över sådana felaktigheter som rättats respektive ej rättats av valnämnd.

För att minska risken för felaktigheter av detta slag framlägger utredningen förslag till visst kontrollförfarande.

2. Felaktigt upptagande eller utelämnade

I viss mindre omfattning har det också förekommit att personer av misstag antingen ej upptagits alls i röstlängden eller obehörigen upptagits däri. Utredningen har i detta sammanhang uppmärksammat det olikartade förfarande skilda lokala skattemyndigheter tillämpar vid handläggningen av beslut om ändrad mantalsskrivning, som meddelats efter mantalsslängdens justeringsdag men före den tidpunkt då röstlängd skall vara upprättad (se ovan s. 43). Som redan nämnts kan under sådana förhållanden fall uppkomma då person, vars mantalsskrivning genom beslut ändrats, av den lokala skattemyndigheten i tidigare gällande mantalsskrivningsort avförs ur röstlängden, medan lokala skattemyndigheten i den efter utslaget gällande mantalsskrivningsorten med hänsyn till sin tolkning ej företar någon åtgärd i röstlängden med anledning av beslutet. Personen blir därmed utestängd från möjligheten att utöva sin rösträtt. Denna växlande praxis kan också få till följd att en person uppförs i röstlängder för två skilda valdistrikt. Utredningen framlägger förslag till lösning av denna fråga.

Vid tryckningen av röstlängderna hos länsbyrån har på grund av fel på tryckmaskinens väljarfunktion personplåtar överhoppats eller felaktigt medtagits. Felaktigheter av detta slag förekommer som framgår av tabellen i förhållandevis stor omfattning. Vid den kontrolläsning av röstlängden, som utförs av lokal skattemyndighet, upptäcks den övervägande delen av dessa fel. Antalet felaktigheter på grund av tryckmaskinernas funktionering har på senare år visat en ökning vilket beror på maskinernas allt kraftigare förslitning. Åtgärder häremot har inte vidtagits i nämnvärd utsträckning med hänsyn till att beslut föreligger om övergång till bruk av datamaskiner.

Utredningen har tagit del av de systemförslag och arbetsrutiner, som utarbetats inom centrala folkbokförings- och uppborrdsnämnden för röstlängdsframställning med datamaskiner. Systemet bygger på principen att samma magnetband med persondata som används för framställning av slutlig mantalsslängd också skall användas för röstlängdsframställningen. Genom

programstyrning hindras utskrift i röstlängden av de i magnetbandet registrerade underåriga. Maskinellt utskrivs hindermarkeringar i förekommande fall. Kontroll av att förfarandet förlöper korrekt och att upptäckta fel rättas sker genom samverkan mellan i programmeringen inlagda kontrollmoment och i själva maskinsystemet inbyggda kontroller. Under inflytande av sådana kontroller stoppas bearbetningen i alla situationer när tekniska fel uppstår eller fastställda gränser överskrids. ADB-maskinernas tillförlitlighet blir därigenom större än tryckmaskinernas. Felaktigheter i urvalet av den typ, som förekommer i längderna på grund av tryckmaskinernas bristande funktionering, bör helt bortfalla. Den i nuvarande system tillämpade kontrolläsningen genom lokal skattemyndighets försorg avser nämnden dock att bibehålla, tills nödvändig stadga och säkerhet uppnåtts i det automatiska förfarandet.

Med hänsyn till att röstlängder skall framställas med datamaskiner 1968 och till att antalet i röstlängderna felaktigt upptagna eller felaktigt utslutna personer med nuvarande ordning är relativt ringa, anser utredningen särskilda åtgärder till förebyggande av sådana felaktigheter i det nuvarande systemet ej påkallade. Vid ADB-systemet skall fel av denna art över huvud ej behöva uppkomma.

3. Felrisiker i systemet för Stockholms stad

I röstlängderna för Stockholms stad år 1964 förekom ett osedvanligt stort antal felaktigheter. I en promemoria den 29 januari 1965 till utredningen har uppborrdirektören Nils Gottliebson lämnat bl. a. följande upplysningar rörande dessa felaktigheter vilka hänföra sig till tre grupper.

a) *Person ej upptagen i röstlängden, ehuru han bort vara det.*

Sex fel av denna typ är kända. Valledaren vid 1964 års val har uppgett, att enligt hans iakttagelser vid valet åtminstone ytterligare tre fel av denna typ förelåg.

b) *Person markerad såsom icke röstberättigad på grund av utländskt medborgarskap, ehuru svensk medborgare.*

Totalt synes omkring 250 sådana fel ha förelegat. Till person, som får rösträttshinder instämplat i röstlängden, utgår meddelande härom, innefattande upplysning om anledning till hindret. Till följd av dessa meddelanden framställdes anmärkning i omkring 80 fall och röstlängden rättades i dessa fall. I övriga fall kvarstod anteckningen om rösträttshinder och vederbörande var därmed utstängda från att rösta.

c) *Utlänning ej markerad såsom icke röstberättigad.*

Kännedom föreligger ej om i hur många fall fel av denna typ kan ha förelegat, men sannolikheten talar för att de varit relativt få. Det finns ej anled-

ning anta att rösträtt orättmätigt utövats på grund av dessa fel annat än möjligen i något enstaka fall.

De fel som uppstått får ses mot bakgrund av att man övergått till en ny framställningsmetod. Under en övergångstid arbetar man med dubbla folkbokföringsregister: personplåtregister och personbandregister. I uppborrdirektörens åberopade promemoria har rörande orsaken till uppkomna felaktigheter bl. a. följande anförts:

Vid mantalsskrivningen för år 1964 upptrycktes för första gången stommen till mantalslängd medelst tryckande bandregister men i övrigt bedrevs mantalsskrivningsarbetet på samma sätt som tidigare. Ovanan vid det nya systemet, som bl. a. krävde aktgivande på andra och nya data i jämförelse med tidigare mantalsskrivningar, samt det förhållandet att förlagan utvisade åtskilliga brister, gjorde »läsningen» mycket svår och tungarbetad. Detta i sin tur medförde att uppborrdverket kom i tidsnöd med mantalsskrivningsarbetet. Det blev då nödvändigt att göra avkall på kontrollen av vissa detaljer. Till dessa hänfördes bl. a. markering av utländskt medborgarskap. Kontroll härav och av övriga åsyftade detaljer kunde nämligen senare — före tryckningen av röstlängden — ske i särskild ordning. Så skedde också genom att kort upptryckta med plåtregistret, i vilket alla data kunde förutsättas vara fullständigt och korrekt angivna, jämfördes med kort upptryckta med bandregister, varefter bandregistret rättades i enlighet med de gjorda iakttagelserna. Denna kontroll blev på grund av missförstånd av instruktioner och genom att delvis okvalificerad personal måste anlitas ej fullgod.

De ändringar och tillskrifter till mantalslängden, som gjorts i förlagan vid »läsningen», blev ej på ett tillfredsställande sätt tillförda bandregistret. De upptryckta mantals- och röstlängderna blev därför bristfälliga i vissa hänseenden. Av tekniska skäl blev det vidare nödvändigt att i längden uppta åtskilliga personer med hänvisning till annan plats, där de upptagits med fullständiga uppgifter om namn m. m. Dessa hänvisningar blev ej överallt riktigt utförda. Namnfel m. fl. liknande fel förekom tillika i längderna.

De flesta av dessa felaktigheter upptäcktes och avhjälpes vid de kontrolläsningsar av längderna, varom talats ovan. Senare blev det dock uppenbart att vissa felaktigheter även därefter kvarstod i längderna.

Utredningen finner för sin del angeläget understryka att uppkomna felaktigheter, såvitt kunnat utrönas, ej i något fall kan anses bero på datamaskinens bristande funktionering eller ens på de program för maskinbearbetningarna, som uppgjorts inom uppborrdverket. Den direkta orsaken synes vara den metodik som uppborrdverket tillämpat för registerföring jämte otillräcklig kontroll i samband med mantalsskrivningen och de arbetsmoment som följt på denna. Det system med datainförande i två register, som kommit till användning i Stockholm, medför uppenbarligen betydligt större felrisker än det vanliga systemet med datainföring i endast ett register.

Utredningen är medveten om att dubbel registerföring i Stockholm varit nödvändig under en viss övergångstid. Så länge denna metodik tillämpas, är uppenbarligen speciella kontrollåtgärder påkallade. Under hand

Tabell över fel vid röstlängds upprättande

Län	1962.				1964			
	Antal av lokal skattemyndighet rättade felaktigheter s. k. »väljarfel»	Antal av valnämnd rättade felaktigheter	Antal besvär över valnämnds beslut	Antalet konstaterade kvarstående felaktigheter	Antal av lokal skattemyndighet rättade felaktigheter s. k. »väljarfel»	Antal av valnämnd rättade felaktigheter	Antal besvär över valnämnds beslut	Antal konstaterade kvarstående felaktigheter
	B	551	57	1	4	847	45	1
C	275	0	0	3	240	2	0	4
D	187	1	0	0	472	2	0	14
E	72	1	1	6	77	2	0	11
F	98	15	0	0	138	10	0	4
G	23	3	0	1	3	3	0	0
H	349	5	0	1	301	4	0	2
I	90	0	0	2	99	0	0	1
K	34	2	0	0	72	0	0	0
L	81	8	0	1	44	14	0	3
M	55	3	0	4	82	12	0	1
N	179	0	0	0	9	0	0	0
O	?	5	0	1	?	12	0	2
P	232	11	0	0	319	11	1	7
R	379	3	0	9	58	8	0	2
S	296	0	0	0	90	7	0	2
T	34	6	0	6	90	5	0	2
U	290	4	0	2	284	9	0	4
W	102	3	0	5	298	6	0	12
X	39	0	1	0	54	1	2	5
Y	?	5	0	2	?	4	0	1
Z	100	0	0	0	42	0	0	0
AC	658	0	0	1	96	4	0	1
BD	?	2	0	0	149	7	0	2
Summa	4 124	134	3	48	3 864	168	4	92

V. Allmän motivering

Utredningen har vid sina överbäganden ansett sig böra utgå från att grundlagsstadgandena om rösträtt i RO § 16 ej skall rubbas. Dessa sätter en bestämd gräns för reformmöjligheterna. I nämnda grundlagsstadgande slås nämligen fast, att rösträtten skall grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, även om förändringar i fråga om rösträttskvalifikationerna inträffar därefter. Härei ligger dock intet hinder mot rättelse vid senare tidpunkt av det som vid jämförelse med sakläget vid den i RO angivna tidpunkten befinns vara fel i röstlängden.

Vidare märks att röstlängden i grundlagen har tillagts verkan som exklusivt medel för fastställande av om en person äger rösträtt eller ej vid ett riksdagsmannaval.

Såsom framgår av redogörelsen för gällande rätt tillkommer en röstlängd etappvis. Då i RO § 16 talas om tiden för röstlängdens tillkomst måste därmed åsyftas den tidpunkt då röstlängden fullbordas. Enligt gällande ordning sker det vid valnämndens justeringssammanträde. Grundlagsstadgandet tillåter alltså att hänsyn tas till omständigheter som inträffar t. o. m. dagen för nämnda sammanträde. Enligt nuvarande regler skall detta sammanträde i princip äga rum den 25 juli. Något stadgande i grundlag, som hindrar att tidigare eller senare datum föreskrivs i lag, finns emellertid inte. Senareläggning kan dock knappast komma i fråga med hänsyn till att röstlängden bör kunna användas vid val i september månad.

Den i författningarna föreskrivna proceduren för röstlängds tillkomst är mycket omständlig och formalistisk. Åtskilliga ålderdomliga drag har dröjt sig kvar från äldre tids förvaltningssedvänjor. Andra inslag kan förklaras endast mot bakgrund av tidigare gällande regler om rösträttskvalifikationerna. Vissa regler om utredning och bevisning återgår t. ex. på de för länge sedan upphävda rösträttsvillkoren om att skattskyldigheten skulle vara fullgjord. I våra dagar begränsar sig uppgiften för de myndigheter, som tar befattning med röstlängdens tillkomst, ifråga om själva rösträtten till att klargöra huruvida några få, lätt urskiljbara rösträtthinder förekommer eller ej. Några egentliga tvister kan inte uppkomma i detta sammanhang. Svårigheterna ligger i stället på det tekniska planet. Det är vanskligt att utforma ett informationssystem, som ger röstlängdsmyndigheterna alla erforderliga uppgifter och som fungerar tillräckligt snabbt.

Proceduren för röstlängds tillkomst bör vara kringgärdad med garantier, som tryggar ett objektivi t riktigt resultat. Formaliteter kring röstlängdens uppgörande med detta syfte kan ej undvaras. Otivelaktigt kan emellertid proceduren förenklas och moderniseras i åtskilliga hänseenden utan risk för säkerheten. Vid en översyn av reglerna bör givetvis tillfället tas i akt att genomföra de förenklingar och moderniseringar, som är möjliga utan att något går förlorat i fråga om tillförlitlighet.

I *proceduren vid röstlängds tillkomst* bör enligt utredningen två moment särhållas, nämligen längdens upprättande, som ombesörjs av lokal skattemyndighet, och längdens fastställande, som ankommer på valnämnden. I enlighet med sina direktiv har utredningen sett det som en primär uppgift att undersöka, om möjlighet finns att upprätta röstlängd tidigare än som sker nu. Då skulle kunna undvikas att tiden för framställande av anmärkning mot längden sammanfaller med den vanligaste semesterperioden. En närmare undersökning visar, att det bör vara möjligt att förkorta tiden för röstlängdens tillkomst, sedan det automatiska databehandlingssystemet trätt i tillämpning inom hela folkbokföringen. Från och med år 1968 bör i enlighet härmed möjlighet finnas att framställa stommen till röstlängden så snart efter mantalslängdens justering, att tidpunkten för slutförandet av arbetet med röstlängdens upprättande kan tidigareläggas med ungefär en månad. Enligt det tidsschema, som erhålls härigenom, bör nästa skede — röstlängdens fastställande — kunna inledas i början av juni. Om den upprättade längden kunde framläggas till offentlig granskning redan under förra hälften av juni månad, skulle tiden för framställande av anmärkningar kunna utlöpa före den vanligaste semesterperioden.

Utredningen föreslår följande tidsschema för röstlängds tillkomst: Länsstyrelsen överlämnar stommen till röstlängd till lokal skattemyndighet senast den 30 april, lokal skattemyndighet upprättar röstlängden senast den 7 juni, längden framläggs för granskning under tiden 12—17 juni, valnämndens sammanträde påbörjas den 27 juni, anmärkning får framställas senast den 17 juni, såvitt gäller talan mot att någon uppförts som röstberättigad, och eljest senast vid valnämndens sammanträde, valnämndens sammanträde avslutas den 30 juni, därvid nämnden fastställer och underskriver röstlängden.

Röstlängden föreslås skola gälla vid val under tiden från och med den 1 juli tillkomståret till och med den 30 juni påföljande år.

Utredningen har vidare haft att undersöka, i vilken utsträckning ytterligare garantier kan skapas till *förebyggande av fel vid röstlängdens upprättande*, varigenom någon förhindras att utöva sin rösträtt. I detta hänseende föreslår utredningen följande.

Redan lokal skattemyndighet bör åläggas att under sitt arbete med röst-

längdens upprättande underrätta envar, som myndigheten finner böra antecknas som ej röstberättigad och som har känt hemvist, om den ifrågasatta anteckningen om rösträttshinder och bereda honom tillfälle till yttrande över denna. Vad gäller omyndigförklarade bör underrättelsen ställas till förmyndaren. Underrättelse skall utgå senast den 20 maj och erinringar skall ha inkommit senast den 31 maj. Person med känt hemvist, som ej mottagit underrättelse från lokal skattemyndighet men som ändå upptagits som ej röstberättigad i röstlängden, skall valnämnden underrätta på samma sätt som för närvarande. Genom det föreslagna systemet bör enligt utredningens mening väsentligt ökad säkerhet vinnas mot att rösträttshinder felaktigt antecknas.

Det reviderade underrättelsesystemet löser emellertid inte problemet hur bättre garantier skall skapas mot att en person utesluts ur röstlängden, t. ex. på grund av att registret förbigått hans data, när stommen framställts. Önskvärt vore att även i detta hänseende komplettera den interna kollationeringen hos lokal skattemyndighet med någon form av extern kontroll.

Det låter sig svårligen göra utan stor omgång att åstadkomma en generell extern kontroll utöver den som följer av att röstlängden framläggs för offentlig granskning. Det vore olämpligt av flera skäl att exempelvis under arbetet med röstlängdens upprättande tillstålla alla, som antecknas som röstberättigade, röstkort och kungöra att envar, som anser sig röstberättigad men ej fått röstkort, bör undersöka om han blivit oriktigt utesluten ur röstlängden och, därest så skulle vara fallet, göra anmärkning med yrkande om rättelse.

Viss extern kontroll skulle däremot kunna erhållas genom pastors medverkan. Upprättas underrättelserna om ifrågasatt anteckning rörande rösträttshinder i två exemplar, skulle dubblettexemplaret kunna tillställas pastor med anmodan att kontrollera anteckningens riktighet mot innehållet i sina register. Utredningen föreslår att ett sådant kontrollmoment fogas till de övriga.

Utredningen vill härutöver understryka vikten av att lokal skattemyndighet ägnar stor omsorg åt den interna kontrollen av röstlängdens fullständighet. I övrigt får den enskildes rättsskydd stärkas genom en utbyggnad av rättelsemöjligheterna.

Under arbetets gång har utredningens uppmärksamhet riktats på en faktor, till vilken gällande regler inte tar hänsyn, nämligen *dödsfall* efter mantalsskrivningen. Utredningen har övervägt olika metoder för att ur röstlängden utesluta dem, som avlidit efter mantalsskrivningen.

Redan nu sker en viss markering av dödsfall. Beträffande sådan person, om vilken länsbyrå mottagit underrättelse att han avlidit, registreras nämligen dödsfallet och dagen för detsamma. I ADB-systemet kommer därut-

över att antecknas i stället för hans yrkesbeteckning ordet dödsbo. Utredningen utgår från att denna markering automatiskt vidarebefordras också till röstlängden när stommarna uppgörs. Den upprättade röstlängden kommer härigenom att innehålla uppgift om de dödsfall beträffande de i längden upptagna som inträffat från mantalsskrivningen fram emot slutet av april under längdens tillkomstår, dvs. under cirka ett halvår. Utredningen förutsätter att någon markering om dödsfall inte kan ifrågakomma sedan röstlängden fastställts. De ytterligare registreringsåtgärder i nu förevarande hänseende, som kan ifrågakomma, skulle därför kunna gälla endast tiden mellan upprättandet och fastställandet, dvs. endast drygt två månader. Utredningen har funnit att vad som kan vinnas på dödsfallsmarkeringar i längden avseende denna tid inte motsvarar det administrativa merarbete och de därmed förenade risker för fel av olika slag, som markeringarna skulle vålla.

De egentliga olägenheterna av att avlidna personer står kvar i röstlängden hänför sig inte till den omständigheten i och för sig att deras namn finns uppförda i röstlängden utan till andra faktorer, såsom onödigt besvärande av efterlevande och risken för missbruk av avlidens namn vid valförrättning samt missvisning i valstatistiken. Olägenheterna kan emellertid till viss del bemästras.

Under röstlängdsförfarandet bör sålunda inte efterlevande besväras med underrättelse om rösträttshinder, som har gällt avliden. När ett dödsfall kan utläsas av markering i stommen eller i längden eller eljest är känt, ligger det i sakens natur att sådant meddelande ej utsänds.

Allvarligare är, om den omständigheten att i röstlängden såsom röstberättigade finns antecknade personer, som inte är i livet, kan leda till röstkusk. Riskerna härför har ökat genom införandet av röstkortet och den vidgade rätten att avge röst med företeende av allenast sådant kort. Missbruk av denna art har dock inte varit kända för utredningen. De förekommer i väsentlig mån genom att röstkort över huvud ej utsänds till personer, beträffande vilka gjorts markering om dödsbo.

Röstkort utskrivs enligt nuvarande rutiner visserligen även till avlidna. Av innehållet i 55 a § ValL torde emellertid få anses följa, att endast röstkort avseende levande personer skall utsändas. Före expedieringen av korten, vilken sker genom valnämnden, bör därför alla sådana kort, på vilka finns dödsbomarkering, bortsorteras. Vidare bör, i den mån dödsfall eljest är känt för valnämnden vid tiden för kortens utsändande, motsvarande röstkort bortsorteras och innehållas. Särskilda föreskrifter torde inte behöva utfärdas om denna gallring av röstkortet men en erinran om densamma torde lämpligen böra tas in i den handledning för valnämnderna som utarbetas till varje val.

I fråga om *rättelsemöjligheterna* har utredningen enligt direktiven haft att undersöka hur vidgade möjligheter att rätta fel i röstlängden före val-

tillfället skall kunna åvägabringas. Man har härvid att utgå från den upprättade röstlängden. Rättelsemöjligheterna hänför sig sålunda till vad som kan göras på fastställelsestadiet och därefter. Utredningen delar KU:s ovan återgivna mening att befogenhet ej bör tillerkännas valnämnden att på eget initiativ göra rättelser i den upprättade röstlängden. Det bör i stället åläggas lokal skattemyndighet att ex officio bevaka det allmänna intresset av att fel i röstlängden blir rättade genom att på tjänstens vägnar föra talan om rättelse.

Såsom ordinärt rättsmedel mot fel i röstlängd bör *anmärkning* hos valnämnden bibehållas med de förändringar i fråga om frister för framställande av anmärkning som har angetts ovan. Anmärkningsrätt bör i enlighet med vad nyss sagts tillkomma också lokal skattemyndighet. Över valnämndens beslut i anledning av anmärkning bör liksom för närvarande *besvär* få anföras hos länsstyrelsen.

Anmärkningsförfarandet kan ej tillgodose alla rättelsebehov. Det måste antagas att inte alla röstberättigade, för vilka rösträttshinder har antecknats, kommer att kunna nås av underrättelse härom före anmärkningstidens utgång. Det måste vidare tas med i beräkningen, att röstberättigade personer kan komma att utelämnas helt ur röstlängden. Härom vinner de i regel inte kännedom, förrän de finner att de i motsats till övriga röstberättigade inte fått något röstkort eller i sämsta fall inte förrän de vägras rösta vid val tillfället. Anmärkningstiden har då för länge sedan utgått. Vidare kan en händelse av betydelse för rösträtten inträffa så nära tidpunkten för röstlängdens fastställande att tiden inte räcker till för framställande av en därpå grundad anmärkning. För att tillgodose rättelsebehov i fall som nu sagts föreslår utredningen att det stadgas en rätt till *besvär i särskild ordning* hos länsstyrelse. Sådan besvärsmålsrätt bör tillkomma inte endast den, om vars rösträtt det är fråga, utan också lokal skattemyndighet. Klagomöjligheten bör ej vara inskränkt till viss tid utan stå till buds under hela den tid röstlängden gäller. Röstlängden kan nämligen komma att brukas vid flera tillfällen under giltighetsåret. Upplysning om klagomöjligheten bör genom annons i pressen lämnas i samband med att röstkorten sänds ut.

Enligt gällande ordning får talan ej föras mot länsstyrelses beslut i besvärsmål angående rättelse i röstlängd. Uteslutning från rösträtt är ett så allvarligt ingrepp i de medborgerliga rättigheterna att fullföljd till den högsta administrativa besvärinstansen bör stå öppen. Eftersom det med nuvarande besvärshäufighet på sin höjd kan gälla något mål om året, blir en ändring av detta slag helt utan betydelse för instansens arbetsbörda. *Talan* mot länsstyrelses beslut bör därför utan särskilda inskränkningar kunna *fullföljas hos Kungl. Maj:t*, vare sig fråga är om ordinära besvär eller besvär i särskild ordning. Besvären bör prövas av regeringsrätten.

I gällande författningar stadgas, att röstlängd skall lända till ovillkorlig efterrättelse, sedan anmärknings- och besvärsmålsförfarandet avslutats. Ett

sådant stadgande av absolut karaktär är knappast förenligt med den nya ordning för rättelse av fel, som nu föreslås, med möjlighet att anföra besvär i särskild ordning under röstlängdens hela giltighetstid. Något stadgande om röstlängds bindande kraft utöver en regel om dess giltighetstid erfordras ej. Liksom vad gäller i fråga om andra liknande förvaltningsbeslut bör det vara möjligt att i speciella, aparta situationer bruka *resning* för att få till stånd rättelse av fel. Detta institut liksom *återställande av försutten tid* bör i princip stå till buds i samma utsträckning som eljest inom förvaltningen. Det ligger emellertid i sakens natur, att förutsättningar för bifall till en resningsansökan endast sällan kommer att föreligga, om rätt till besvär i särskild ordning införs i överensstämmelse med utredningens förslag.

Ändringarna bör träda i tillämpning fr. o. m. 1968 års röstlängd. Under åren 1966 och 1967 bör förekommande rättelsebehov kunna tillgodoses genom de särskilda rättsmedlen. Se härom under VII.

VI. Specialmotivering

1. Lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen

37—40 §§

Dessa paragrafer ersätter 37—39 §§ ValL. Förslagen innefattar såväl om-disposition av materialet i paragraferna som vissa sakliga ändringar och nyheter.

I 37 § har upptagits grundläggande bestämmelser om röstlängdens till-komst: att den skall tillkomma årligen samt att den skall först upprättas och sedan fastställas.

Såväl enligt gällande som enligt föreslagen lydelse skall röstlängd upp-rättas för varje valdistrikt. Enligt 32 § 1. ValL träder beslut om indelning i valdistrikt i tillämpning på tid som anges i beslutet. Utredningen anser sig böra påpeka, att stora tekniska svårigheter möter att under röstlängds-förfarandet beakta indelningsändringar, som inte blir kända förrän efter den 1 januari under längdens tillkomstår. Ett beslut om indelningsändring bör därför normalt inte ges tillämpning förrän vid val, som förrättas enligt den under nästpåföljande år upprättade röstlängden. Det har syntts utred-ningen angeläget att fästa uppmärksamheten vid detta samordningsproblem.

I 52 § ValL finns för närvarande regler om att röstlängden skall lända till ovillkorlig efterrättelse under tiden från valnämndens sammanträde till dess ny röstlängd kommit till stånd. Reglerna synes lämpligen böra moder-niseras i viss mån. Framför allt är det av värde att exakta data anges för röstlängdens giltighetstid. Men också stadgandet om röstlängdens bindande kraft bör utformas något annorlunda. Att röstlängden är bindande torde stå fullt klart utan att ordet ovillkorlig infogas, när det anges för vilken tid längden skall lända till efterrättelse. Detta ord återfinns därför inte i utred-ningens lagtext.

Röstlängdens rättsverkningar förblir oförändrade i förhållande till vad nu gäller. Hinder, som antecknats beträffande viss person i röstlängden, omöjliggör sålunda för denne, så länge anteckningen står kvar, att utöva rösträtt. Även i övrigt bevarar längden sin exklusiva giltighet som röst-rättslegitimation vid val. Den, som ej finns upptagen i röstlängd, får alltså

ej utöva rösträtt, även om han skulle kunna visa att han uteslutits ur längden på grund av rent förbiseende.

Följande paragraf, 38 §, anger vad röstlängden skall innehålla. Invånarna i valdistriktet föreslås skola tas upp i röstlängden i överensstämmelse med mantalslängden, dvs. stommen till röstlängden skall liksom för närvarande är fallet framställas med hjälp av mantalslängden.

Då det i 38 § föreslås, att invånarna skall tas upp i röstlängden i överensstämmelse med mantalslängden, förstås därmed mantalslängden sådan den framstår, när den undertecknats av mantalsskrivningsförrättaren. Senare i anledning av besvär eller eljest vidtagna omflyttningar mellan mantalslängder skall sålunda i princip ej beaktas vid röstlängdens upprättande. Från denna huvudregel föreslås dock ett undantag, som tar sikte på det fall då en person vid mantalsskrivningen ej alls medtagits i någon längd. Om det efter mantalsskrivningen klargörs, att någon rätteligen bort mantalskrivas i riket, och om beslut om hans tillskrivande i en mantalslängd fattas i vederbörlig ordning, bör han inte genom att förbli utesluten från röstlängden berövas sin rösträtt, utan han bör tillskrivas också i röstlängden. Åtgärd för hans upptagande i vederbörlig röstlängd kan, innan röstlängden ännu blivit färdigupprättad, ombesörjas av lokal skattemyndighet ex officio eller på anmälan och på senare stadier beslutas av valnämnden efter anmärkning eller, om anmärkningstiden utlöpt, av länsstyrelsen efter besvär i särskild ordning av lokal skattemyndighet eller av den vars rösträtt är i fråga.

Med hänsyn till den betydelse noteringar av hindermarkering får för det fortsatta förfarandet, har uttryckligen angetts, att beträffande envar i röstlängden upptagen person, som brister i något av vad lag stadgar som villkor för rösträtt, anteckning skall göras om att han ej är röstberättigad.

Grundlagens krav på att rösträtten skall grundas på förhållandena vid röstlängdens tillkomst bör enligt utredningens mening uppfattas så, att det är de vid röstlängdens fastställande aktuella förhållandena som skall ligga till grund för röstlängdens innehåll. Denna ledande tanke, som är av stor betydelse för hela procedurens uppbyggnad, har utredningen låtit komma till uttryck genom ett stadgande i 38 § tredje stycket att den fastställda röstlängden för envar i röstlängden upptagen person skall återge de förhållanden, som påverkar hans rösträtt, sådana de föreligger vid tidpunkten för längdens fastställande.

Det kan förefalla som om sistnämnda stadgande står i motsättning till föreskriften i första stycket att invånarna i valdistriktet skall tas upp i röstlängden i överensstämmelse med mantalslängden. Motsägelsen är emellertid endast skenbar. Föreskriften i första stycket avser att avgränsa själva personbeståndet i röstlängden, medan stadgandet i tredje stycket hänför sig till rösträttskvalifikationerna för detta personbestånd.

Det är inte praktiskt möjligt för valnämnden att vinna tillgång till allt material, som är av betydelse för frågan om en persons rösträtt, vid tillfället för röstlängdens fastställande. En person kan t. ex. förvärva svenskt medborgarskap medan valnämnden sammanträder. Man måste över huvud taget räkna med att det tar viss tid att bringa uppgifter till lokal skattemyndighets och valnämndens kännedom. Med hänsyn härtill måste i regeln i tredje stycket om att den fastställda röstlängden skall återge de rösträtten påverkande förhållandena sådana de föreligger vid tiden för röstlängdens fastställande göras den begränsningen »så långt bestämmelserna i det följande medger det».

Frågan om hur arbetsuppgifterna skall fördelas när det gäller att frambringa röstlängden har ansetts vara av så grundläggande betydelse, att den bör regleras i en särskild paragraf, 39 §. Någon ändring i sak innebär det ej i förhållande till nuläget, när det förklaras, att lokal skattemyndighet upprättar och valnämnden fastställer röstlängden.

Mantalslängden hänför sig i princip till förhållandena den 1 november året före röstlängdens tillkomstår. Den stomme till röstlängd, som framställs med hjälp av mantalslängden, kommer därför att sakna åtskilliga av de uppgifter, som erfordras för iordningsställandet av en röstlängd som i möjligaste mån återger förhållandena vid tidpunkten för röstlängdens fastställande, dvs. efterföljande 30 juni. I och för sig vore det önskvärt, om lokal skattemyndighet in i det sista bearbetade det stoff, som stommen till röstlängd ger, i syfte att upprätta en röstlängd, som är fullt aktuell i fråga om de förhållanden som bestämmer rösträtten. Av praktiska skäl måste emellertid en bestämd tidsgräns sättas för å jour-föringen hos lokal skattemyndighet. Lämpligt datum synes vara den 30 april. Tidpunkten bör uppfattas som en baslinje för arbetet men ej som en preklusionstid. Vinner lokal skattemyndighet kännedom t. ex. om en omyndigförklaring eller ett förvärv av svenskt medborgarskap, som inträffar efter den 30 april, skall myndigheten alltså beakta omständigheten vid röstlängdens upprättande. I 40 § första stycket anges därför endast att man vid upprättandet av röstlängden skall *utgå* från förhållandena den 30 april tillkomståret.

Det skulle vara till betydande fördel för arbetet med röstlängdens upprättande om redan i stommarna till längden fanns uppgift om omyndigförklaringar. Utredningen har därför gjort särskild framställning hos Kungl. Maj:t om att folkbokföringsrutinerna skall utvidgas att omfatta registrering även av omyndigförklaringar. Sker det, kommer länsstyrelsen att jämte övriga hindermarkeringar kunna göra också de av omyndigförklaringarna betingade hindermarkeringarna redan vid utskriften av stommarna. En sådan ordning underlättar givetvis i hög grad det fortsatta arbetet hos lokal skattemyndighet.

För att i möjligaste mån förebygga, att någon vid röstlängds upprättande felaktigt antecknas som ej röstberättigad, skall lokal skattemyndighet enligt 40 § andra stycket underrätta envar, beträffande vilken myndigheten finner sig böra göra sådan anteckning och som har känt hemvist, om den ifrågasatta anteckningen och bereda honom tillfälle att yttra sig över den. Som förut nämnts skall underrättelse ej utgå till avliden person. I fråga om ommyndigförklarad blir förmyndaren rätt adressat. Utredningen föreslår i det följande uppgiftsskyldighet för underrätterna beträffande förmyndares namn och adress.

Underrättelse bör utsändas före den 20 maj och fristen för yttrande utgå den 31 maj. Den omständigheten att röstlängden skall upprättas med utgångspunkt från förhållandena den 30 april hindrar, som nämnts, inte att lokal skattemyndighet beaktar händelser, t. ex. förvärv av svenskt medborgarskap, som inträffar efter den 30 april och om vilka upplysning vinnas t. ex. genom ett svar på en underrättelse angående ifrågasatt anteckning om rösträttshinder.

För att tillräcklig tid skall stå till förfogande för den offentliga granskningen av röstlängd och för valnämndens befattning i övrigt med längden före dagen för längdens fastställande, den 30 juni, bör arbetet med röstlängdens upprättande vara avslutat senast den 7 juni. I enlighet härmed anges i 40 § tredje stycket att röstlängden skall vara upprättad senast den 7 nästkommande juni.

41 §.

Paragrafen ersätter nuvarande 40 och 41 §§ Vall. Kalenderdata har ändrats för att passa in i det nya tidsschemat. Gränsen för underrättelseskyldigheten har av praktiska skäl ansetts böra bestämmas av om vederbörande har »känt» hemvist, inte av om han har »stadigt» hemvist. Vidare har valnämndens underrättelseskyldighet begränsats till att gälla endast gentemot dem med känt hemvist av de i röstlängden såsom icke röstberättigade antecknade, vilka inte bevisligen redan mottagit underrättelse från lokal skattemyndighet om ifrågasatt sådan anteckning.

42 §.

Anmärkning mot röstlängd bör kunna grundas endast på förhållande, som hänför sig till tiden före längdens fastställande den 30 juni. Härav följer att i besvärsmål, vilka alltid handläggs efter nämnda tidpunkt, förhållanden, som hänför sig till tiden efter röstlängdens fastställande, ej får beaktas. Däremot kan tydligen i ett dylikt mål händelser beaktas som inträffat under tiden mellan anmärkningens framställande och längdens fastställande men som inte blivit kända förrän efter det längden fastställts.

Anmärkningsrätt skall enligt förslaget tillkomma ej endast enskild person utan också lokal skattemyndighet. Myndigheten skall äga rätt att anmärka

både mot att någon uppförts som röstberättigad och mot att någon antecknats som icke röstberättigad eller över huvud taget ej uppförts i röstlängden. I det senare fallet kan talan bara föras på den grund att vederbörande är upptagen i mantalslängden — sådan denna föreligger efter justeringen och underskrivandet av mantalsskrivningsförrättaren eller efter sådant senare beslut om rättelse av mantalslängden som nämns i 38 § första stycket — men ej i röstlängden.

Anmärkning mot att någon antecknats som ej röstberättigad eller mot att någon inte medtagits i längden bör kunna framställas så länge röstlängden ännu är öppen, dvs. ända fram till valnämndens sammanträde för prövning av anmärkningar. Annan anmärkning måste, innan den prövas, kommuniceras med den, vilkens rösträtt är i fråga. För sådan anmärkning bör därför gälla en frist, som lämpligen bör utlöpa samma dag som gransknings-tiden utgår, dvs. den 17 juni. Härigenom möjliggörs kommunikationen.

43 §.

Ändringarna är av redaktionell natur.

44 §.

Sakligt sett motsvarar den föreslagna paragrafen 45 § första stycket VaLL med den skillnaden att som tidpunkt för sammanträdet början utsatts den 27 juni i stället för den 25 juli. Om sammanträdet avslutande stadgas i 46 §.

45 §.

Motsvarighet finns i 45 § andra och tredje styckena VaLL. Det föreslagna tredje stycket svarar mot 44 § VaLL.

Någon saklig ändring av betydelse innehåller förslaget ej i denna del.

46 §.

Innehållsmässigt har den föreslagna paragrafen sin motsvarighet i 45 § fjärde stycket. Bortsett från tidsangivelsen, som är en följd av det nya fids-schemat, är ändringarna av redaktionellt slag.

47 §.

Den föreslagna paragrafen ersätter motsvarande regler i 46, 48 och 49 §§ VaLL.

Utredningen föreslår, att det föreskrivs, att besvär över valnämndens beslut skall inges till valnämnden, så att nuvarande regler om besvärsmöten kan avskaffas. Ett ytterligare skäl för en sådan föreskrift är att ingivandet av besvär till beslutsmyndigheten numera eftersträvas som normalordning i förvaltningsförfarandet; se besvärssakkunnigas betänkande med förslag till lag om förvaltningsförfarandet, SOU 1964: 27 s. 554.

Övriga ändringar i första momentet är av redaktionell natur.

Med modernt förvaltningsförfarande överensstämmer bäst att kommunikering av besvärsskrift, som avser annan än klaganden, ombesörjs av valnämnden på tjänstens vägnar. Denna ordning föreslås därför införd i andra momentet.

48 §.

Med vissa redaktionella ändringar tas innehållet i 50 § ValL upp i förslaget till denna paragraf.

I fråga om besvär förfarandet bör i övrigt gälla de allmänna grunderna för ordinärt administrativt besvär förfarande. Den särskilda regeln i 53 § ValL om bevismaterial har därför slopats och paragrafen föreslås upphävd.

49 §.

Förslag till regler om besvär i särskild ordning över röstlängd har fått sin plats här.

I första stycket anges vilka beslut som får överklagas, vem som äger klaga och under vilka förutsättningar besvär rätt föreligger. Andra stycket reglerar lokal skattemyndighets besvär rätt. I princip gör sig krav på laga förfall för underlåtenheten att framställa anmärkning gällande även i fråga om lokal skattemyndighets besvär rätt. Kravet bör dock inte uppfattas alltför kategoriskt. Ämbetsansvaret torde ge tillräcklig garanti för att besvär rätten inte missbrukas. Det föreslås därför att lokal skattemyndighet skall få anföra besvär i särskild ordning när den finner anledning att föra sådan talan.

50 §.

Förbudet att fullfölja talan mot länsstyrelsens beslut i besvärsmål angående röstlängd föreslås upphävt och ersatt med en regel om rätt till talan hos Kungl. Maj:t. Den föreslagna fullföljdsrätten medför givetvis inte att fel i röstlängden inte skall kunna åberopas som grund för besvär över en valförrättning vid vilken röstlängden använts. Konstateras sådant fel vid besvärens prövning, bör liksom för närvarande rättelse göras i röstlängden.

51 §.

Denna paragraf ersätter 52 § andra stycket ValL. Nuvarande regler i 52 § första stycket ValL motsvaras av stadgandet i 37 § andra stycket förslaget.

52 §.

Motsvarighet till denna paragraf finns i 38 § andra stycket och 42 § andra stycket ValL.

De praktiska detaljerna i fråga om röstlängds uppgörande m. m. bör liksom nu kunna regleras i administrativ ordning. Förslag till en omarbetad

kungörelse om uppgörande av röstlängd för val till riksdagens andra kam-
mare samt av kommunal röstlängd har utarbetats.

55 a §.

Ändringen, som är av redaktionell natur, betingas av de nya formule-
ringarna i 46 §.

2. *Kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253)*

4 §.

Som villkor för rösträtt gäller inte endast att man skall vara mantals-
skrivnen i det valdistrikt, för vilket valet förrättas, utan också att man skall
vara upptagen i distriktets röstlängd. Detta villkor bör komma till direkt
uttryck i lagtexten så som det har gjort i RO § 16 för riksdagsmannaval.

6 §.

Den föreslagna ändringen i första stycket motsvarar den som förordats
för 37 § första stycket Vall.

Såsom andra och tredje stycken har med vissa redaktionella ändringar
infogats innehållet i nuvarande 7 § KValL.

7 §.

Det föreslagna stadgandet motsvarar tillämpningsvis vad som har upp-
tagits i 37 § andra stycket förslaget till ändringar i ValL.

8 §.

De regler som föreslås motsvarar tillämpningsvis vad som sägs i 38 §
förslaget till ändringar i ValL.

9 §.

Utredningen anser, att hänvisning till ValL bör kunna ske i något vidare
omfattning än för närvarande är fallet och att texten bör kunna förenklas.
Förslaget har utformats i enlighet härmed.

10 §.

Första stycket i denna paragraf, sådan den lyder för närvarande, ersätts
av den nya regel som har föreslagits i 7 §. Andra stycket täcks av den hänvis-
ning som har föreslagits i 9 §. Hela innehållet i nuvarande 10 § blir sålunda
överflödigt enligt utredningens förslag. Paragrafen föreslås därför upphävd.

19 § 2 mom.

Den redaktionella ändringen betingas av den nya formuleringen i 46 §
Vall.

3. *Lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt*

Enligt förslaget till ändring av 50 § ValL skall talan mot länsstyrelsens beslut i besvärsmål angående rättelse av röstlängd få fullföljas hos Kungl. Maj:t. I den allmänna motiveringen har uttalats, att besvären bör avgöras i regeringsrätten. Mål om röstlängd finns inte med i uppräknigen i 2 § 1:o) regeringsrättslagen av de olika slag av mål om val som regeringsrätten skall pröva. Regeringsrätten har visserligen funnit sig behörig att pröva ansökan om resning i mål om röstlängd. Utredningen anser emellertid att ett uttryckligt omnämnande av dessa mål i 2 § 1:o) regeringsrättslagen är påkallat som följd av den föreslagna ändringen av 50 § ValL och föreslår att »mål om röstlängd» införs som en särskild målgrupp i nämnda moment av lagen. Besvärsmål av detta slag kan uppkomma tidigast hösten 1968. Lagändringen bör därför lämpligen träda i kraft den 1 juli 1968.

4. *Kungörelsen om uppgörande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare samt av kommunal röstlängd*

Såsom framhållits i specialmotiveringen till 52 § ValL bör de praktiska detaljerna i fråga om röstlängds uppgörande m. m. liksom för närvarande kunna regleras i administrativ ordning. Förslag till en kungörelse i ämnet har utarbetats på grundval av den nu gällande kungörelsen om upprättande av röstlängd. Det torde ej utom på några enstaka punkter tarva särskilda förklaringar utöver dem, som lämnats i den allmänna motiveringen och specialmotiveringarna till ValL och KValL.

För att kunna fullgöra sin uppgift att föra talan på tjänstens vägnar i ärendet om röstlängd måste lokal skattemyndighet ha tillgång till ett exemplar av röstlängden även efter det längden överlämnats till valnämnden. Röstlängden bör därför iordningställas i tre exemplar.

En förutsättning för att lokal skattemyndighet skall kunna åläggas en så omfattande underrättelseskyldighet, som inskrivits i 40 § ValL, är att myndigheten får teknisk hjälp från länsstyrelsen. Den bör ges i den formen, att länsstyrelsen i stommarna till röstlängderna utsätter de rösträttshinder som är kända för länsstyrelsen, dvs. avsaknad av svenskt medborgarskap, utträde ur svenska kyrkan och medlemskap i icke territoriell församling samt, om utredningens särskilda framställning den 6 december 1965 till Kungl. Maj:t bifalls, omyndigförklaring. Länsstyrelsen bör vidare tillställa lokal skattemyndighet handling i två exemplar med påskrift av namn och postadress för dem beträffande vilka rösträttshinder utsatts. Handlingen bör på den omstående sidan återge text enligt formulär för underrättelse enligt 40 § ValL. Något mera betydande merarbete beräknas nu angivna nya arbetsuppgift ej vålla länsstyrelserna när de tillämpar automatisk databehandlingsmetod. Det bör tillfogas, att handlingarna inte endast underlättar

lokal skattemyndighets underrättelseuppgift utan också möjliggör en extra intern kontroll av rösträttshindren. Dubblettexemplaret är avsett att användas för den avisering av pastorsämbetena, vilken föreslås som en ytterligare extern kontroll.

Det nya tidsschemat för röstlängds upprättande medför att pastors rapportskyldighet bör hänföras i första hand till den 30 april. Den bör utsträckas att gälla också *förlust* av svenskt medborgarskap. Rapporten bör vara lokal skattemyndighet tillhanda senast den 5 maj.

Utredningens ledande tanke är att röstlängden i möjligaste mån skall återge förhållandena vid tidpunkten för längdens fastställande. Till pastorsämbetena kan inkomma nya uppgifter om händelser av beskaffenhet att påverka rösträtten, vilka inträffat såväl före som efter den 30 april. Det är angeläget, att dessa uppgifter bringas till de myndigheters kännedom som bär ansvaret för röstlängdens tillkomst. Det kan ej rimligen begäras att pastorsämbetena skall rapportera successivt allteftersom uppgifterna kommer dem tillhanda. Utredningen föreslår därför, att pastorsämbetena åläggas att i ett sammanhang rapportera nya data rörande de förhållanden som inverkar på rösträtten. Denna slutrapport bör avges vid så sent datum som möjligt. Eftersom tiden för framställande av anmärkning mot att någon upptagits i röstlängden utgår den 17 juni, torde senare datum än den 14 juni inte kunna väljas. Slutrapporten bör alltså senast den 14 juni tillställas lokal skattemyndighet, som genom att framställa anmärkning mot röstlängden kan få till stånd erforderliga rättelser.

I den allmänna motiveringen har förutsatts, att underrättelser om ifrågasatt anteckning om hinder mot rösträtt på grund av omyndigförklaring skall ställas till förmyndaren. För att kunna förfara på detta sätt måste lokal skattemyndighet ha tillgång till uppgift om förmyndarens namn och adress. Sådan uppgift kan erhållas från den underrätt, där förmynderskapet är inskrivet. Utredningen föreslår därför att underrätterna åläggas att ex officio lämna dessa uppgifter.

I fråga om lokal skattemyndighets underrättelser om ifrågasatt anteckning om rösträttshinder bör tilläggas, att valnämnden kommer att behöva bevis om att vederbörande mottagit underrättelsen. Underrättelserna måste därför översändas i rekommenderade brev med mottagningsbevis. Anteckning om att underrättelse delgetts adressaten bör göras i ett exemplar av röstlängden till upplysning för valnämnden, som har att utsända ny underrättelse till den, för vilken rösträttshinder antecknats och som ej fått del av lokal skattemyndighets underrättelse.

Inkommer erinringar mot en underrättelse om ifrågasatt anteckning om rösträttshinder, bör lokal skattemyndighet svara på desamma, vare sig erinringarna föranleder ändring eller ej. Svaret bör lämnas enligt särskilt formulär.

ESSELTE AB. STHLM 65
514781

vi. som tilläts återgå till det ursprungliga tillståndet för att
hållas till. Innehållande av sådana tillstånd är tillåtet för
brukande av särskilda tillstånd för sådana tillstånd. Innehållande
varande förbrukning av sådana tillstånd är tillåtet för sådana
som tilläts tillåta sådana tillstånd.

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1965

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Sammanställning av remissyttranden över författningsutredningens förslag till ny författning. Del 1. Allmänna uttalanden samt 1 och 2 kap. i förslaget till regeringsform. [2] Del 2. Kap. 3, 4 och 5 i förslaget till regeringsform. [3] Del 4. Kap. 7, 8, 9 och 10 i förslaget till regeringsform samt övergångsbestämmelserna. [34] Del 5. Förslaget till riksdagsordning. [37]
Rättegångshjälp. [13]
Godtrosförvärv av lösöre. [14]
Fastställande av faderskapet till barn utom äkten-skap. [17]
Fartygs befallhavare. Gemensamt haveri och dispasch. Ansvarsbestämmelser m. m. [18]
Dagstidningarnas ekonomiska villkor. [22]
Ändringar i ensittarlagen m. m. [26]
Pensionsstiftelser II. [41]
Författningsfrågan och det kommunala sambandet. [54]
Radioansvarighetslag. [58]
Mönsterskydd. [61]
Riksdagens justitieombudsmän. [64]
Kontinentalsockeln. [66]
Utländssvenskars registrering. [73]
Gemensam valdag. [74]
Röstlängdsförfarandet. [76]

Utrikesdepartementet

Sveriges sjöterritorium. [1]

Försvarsdepartementet

Soldathemsverksamheten. [52]
Värnplikten. [68]
Om upphandling av försvarsmateriel. [69]
Vapenfri tjänst. [71]

Socialdepartementet

Tandvårdsförsäkring. [4]
Institutet för arbetshygien och arbetsfysiologi. [24]
Hälso- och socialvårdens centrala administration. [49]
Mentalsjukhusens personalorganisation. Del II. Mål-sättning och utformning. [50]
Barn på anstalt. [55]
Samordnad rehabilitering. Del 3. Rehabiliteringsin-satser i näringslivet. [67]
Vissa pensionsfrågor. [62]
Hemarbete och servicekontakter. [65]

Kommunikationsdepartementet

Skånes och Hallands vattenförsörjning. [8]
Friteluftslivet i Sverige. Del II. Friteluftslivet i sam-hällsplaneringen. [19]
1960 års radioutredning. 1. Radions och televisionens framtid i Sverige I. Bakgrund och förutsättningar, programfrågor. Organisations- och finansierings-frågor. [20] 2. Radions och televisionens framtid i Sverige II. Bildnings- och undervisningsverksam-het. Forskningsfrågor. [21]
Vägmärken. [33]

Nykerhet i trafik. [36]
Körkortet och trafikutbildningen. [42]
Statens trafikverk. [43]
Radiolag. [46]
Statens vägverk. [47]
Arbetstid och arbetsinspektion för vägtrafiken. [48]

Finansdepartementet

Mättenheter. [5]
Uppbördsfrågor. [23]
Nytt skattesystem. Remissyttranden. [28]
Aktievinsters beskattning. [72]

Ecklesiastikdepartementet

Antikvitetskollegiet. [10]
1963 års universitets- och högskolekommitté 1. Ut-byggnaden av universitet och högskolor. Lokalise-ring och kostnader I. [11] 2. Utbyggnaden av uni-versitet och högskolor. Lokalisering och kostna-der II. Specialutredningar. [12]
De svenska utländsförhandlingarnas ekonomi. [15]
1960 års lärarutbildningssakkunniga III. 1. Studie-planer för lärarutbildning. [25] 2. Lärarutbildning-en IV: 1. [29] 3. Lärarutbildningen IV: 2. [30] 4. Specialundersökningar om lärarutbildning V. [31]
Fackutbildning i automatisk databehandling. [66]
Kyrklig beredskap. [59]
Vuxenutbildning i gymnasium och fackskola. [60]
Lokaler för ungdomsverksamhet. [63]
1958 års utredning kyrka—stat: VI. Lagstiftning. Rättsskipning. [70]

Jordbruksdepartementet

Ny jordförvärvslag. [16]
1960 års jordbruksutredning. 1. De svenska jord-bruksprodukternas distributions- och marginalför-hållanden. [27]
Stöd åt hästaveln. [44]
Skoglig yrkesutbildning. I. [67]

Handelsdepartementet

Sveriges släktnamn 1965. [36]
Beredskap mot oljeskador. [45]

Inrikesdepartementet

Kommunalrättskommittén VI. Om den kommunala självstyrelsens lokala förankring. [6] VII. Kommu-nala bolag. [40]
Praktik- och feriearbetsförmedling. [7]
Arbetsmarknadspolitik. [9]
Höjd bostadsstandard. [32]
Affärstidsutredningen. 1. Affärstiderna. Del I. Motiv och lagförslag. [38] 2. Affärstiderna. Del II. Kon-sumentundersökning. [39]
Gemensamma bostadsförmedlingar. [51]
Polisutbildningen. [53]

Civildepartementet

Förvaltningspraktik för administrativ amanuensper-sonal. [75]